

Rapport: Hunder som bor ute

Nasjonalt tilsynsprosjekt 2018-2019

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.»
(dyrevelferdsloven § 3)

Framsida foto: Karin Mattsson, Terese Syljuåsen, Terje Skomsvold, Therese Berger

Sammendrag

Mattilsynet har samlet kunnskap om ulike typer utendørs hundehold gjennom et nasjonalt tilsynsprosjekt. I prosjektet prioriterte vi å føre tilsyn med trekkhundehold. Vi har også inkludert andre typer utendørs hundehold, der det var risiko for at hundene ikke hadde god velferd. Prosjektet ble gjennomført i 2018 og til og med april 2019.

Mattilsynet sjekket forhold som har vesentlig betydning for hunders velferd, som nok mosjon og tilgang til hundehus og liggeplass. Vi la vekt på å vurdere velferden til hver enkelt hund. En viktig del av prosjektet var å veilede om hva en hund som bor ute trenger for å ha det bra.

Med «hunder som bor ute» mener vi hunder som har sin primære oppholdsplass ute, enten hele døgnet eller store deler av døgnet, hele året.

Mange hundeholdere følger regelverket. De som ikke gjør det, har ofte flere regelbrudd

Mange hundeholdere følger bestemmelsene i dyrevelferdsloven, men i 25 % av trekkhundeholdene og i 54 % av de andre hundeholdene fant vi brudd på regelverket. I begge grupper fant vi at flere av hundeholdene med regelbrudd hadde brudd på fire til åtte av de ti sjekkpunktene.

Dette viser at utendørs hundehold er krevende på mange måter, og at hundeholderne må ha kunnskap, evne og vilje for at hundene skal ha god velferd. Det er ikke alle hunder som egner seg til å bo ute, noe resultatene fra prosjektet også viser.

I tilsammen 23 hundehold (5 %) ble det avdekket så alvorlige forhold at det ble gitt hastevedtak. I tre hundehold ble hunder tatt i midlertidig forvaring, eller hundeholdet ble avviklet.

Det var flest regelbrudd på sjekkpunktene som gjaldt oppstalling og aktivisering.

En forutsetning for at en hund skal kunne bo ute, er at den har et egnet og trygt tilholdsrom

15 % av trekkhundeholdene og 41 % av de andre hundeholdene hadde ikke gode nok hundehus, oppholdsrom eller komfortabel liggeplass til hundene. Dette var det vanligste regelbruddet for begge gruppene.

Det er dårlig dyrevelferd hvis hunden fryser der den bor. Det er hundeholderens ansvar å vurdere behovene til hver enkelt hund. Rase, alder, pelstype, hold og helsetilstand avgjør hvordan hundehuset eller oppholdsrommet må være utformet.

Konstruksjonen, byggematerialene og vedlikeholdet er avgjørende for at et hundehus skal fungere godt. Vi så mange ulike løsninger, men det var ikke alle som var like godt egnet.

Daglig aktivitet er viktig for at hunden skal ha det bra

I 8 % av trekkhundeholdene og i 28 % av de andre hundeholdene fikk ikke hundene nok aktivisering, bevegelsesfrihet og mosjon.

Oppbinding legger store begrensninger på hundens mulighet til å bevege seg. Mattilsynet legger derfor vekt på at hunden må ha nok areal å bevege seg på, og at den må få nok tid koplet fri fra kjettingen. Funnene våre viser at det er en sammenheng mellom mangelfull aktivisering og for lite sosial kontakt med andre hunder og mennesker.

Bilde 1: Oppstalling på kjetting er en vanlig måte å holde trekkhunder på. Oppbindingen legger begrensninger på hundens frie bevegelse. Erfaringene fra prosjektet viser likevel at oppbinding kan fungere godt så lenge hunden får dekket behovene sine for blant annet stimulerende aktiviteter, fri bevegelse og mosjon. Foto: Mattilsynet

Uteområdet må være rent, tørt og trygt for at hunden skal trives

I 7 % av trekkhundeholdene og i 25 % av de andre hundeholdene var ikke uteområdet tilfredsstillende. Nesten halvparten av regelbruddene handlet om at hundene stod i omgivelser med mye avføring.

For at en hund skal ha et trygt og trivelig uteområde, er det viktig med et tørt underlag, at avføring fjernes daglig, og at gjerder og lignende holdes vedlike slik at hunden ikke skader seg.

Vi har en oppfordring til interesseorganisasjonene

Det er hundeholderens ansvar å ha kunnskap om hva som er viktig for velferden til hver enkelt hund. Vi ser at det er stor variasjon i hva slags informasjon om velferd for hund interesseorganisasjonene har på nettsidene sine. Prosjektgruppa oppfordrer derfor flere interesseorganisasjoner til å rette oppmerksomhet mot hva som skal til for at en hund som bor ute skal ha det bra.

Mattilsynet var på tilsyn i 453 utendørs hundehold

Vi førte tilsyn med 323 trekkhundehold og 111 hundehold med jakt-, gjeter- og andre typer hunder. I 19 hundehold ble type hund ikke registrert, eller det var en kombinasjon av ulike typer hunder. Resultatene for disse hundeholdene omtales ikke i rapporten.

Det er ikke krav til å registrere hundehold i Norge. Derfor har vi ingen oversikt over antallet utendørs hundehold. 42 % av tilsynene var varslet på forhånd.

Vi ønsket å føre tilsyn med ulike typer utendørs hundehold. Resultatene våre viser at trekkhundeholdene i stor grad var et utplukk basert på inspektørens lokale kunnskap om hvor det var slike hundehold. Vi hadde ikke samme lokale kunnskap om de andre hundeholdene, og derfor ble tilsynene i stor grad utført på grunn av bekymringsmeldinger. Dette kan være grunnen til at vi oftere fant regelbrudd i disse hundeholdene enn i trekkhundeholdene.

Utvalget av hundehold og størrelsen på utvalget i de to gruppene fører til at vi bare har representative funn for trekkhundeholdene. Vi har derfor ikke grunnlag for å sammenlikne de to gruppene. For å gi et riktig bilde av funnene har vi valgt å presentere resultatene for gruppene hver for seg. Denne rapporten viser status for regelverksetterlevelsen i et utvalg av utendørs hundehold i perioden tilsynene ble gjennomført.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	3
Kapittel 1 Innledning – kort om mål, bakgrunn og metode	6
Kapittel 2 Funn i prosjektet	10
Kapittel 2.1 Oversikt over funn.....	10
Kapittel 2.2 Tilsyn og stell	15
Kapittel 2.3 Oppstalling.....	20
Kapittel 2.4 Aktivisering	24
Kapittel 3 Oppsummering av funn og anbefalinger	27
Kapittel 3.1 Utdyping og vurdering av funnene med anbefalinger	27
Kapittel 3.2 En oppfordring til interesseorganisasjonene.....	37
Kapittel 3.3 Innspill til Mattilsynet fra prosjektgruppa.....	37
Kapittel 3.4 Prosjektgruppas forslag til endringer i veileder for hold av hund utendørs.....	38
Kapittel 4 Organisering, bakgrunn og gjennomføring	40
Kapittel 4.1 Generelt om tilsynsprosjekter.....	40
Kapittel 4.2 Organisering av prosjektet	40
Kapittel 4.3 Bakgrunn	41
Kapittel 4.4 Regelverksgrunnlag	41
Kapittel 4.5 Virkemidler	42
Kapittel 4.6 Materiale og metode	43
Kapittel 5 Referanser.....	45
Vedlegg	46

Kapittel 1 Innledning – kort om mål, bakgrunn og metode

Hvordan er velferden for hunder som bor ute? Nasjonalt tilsynsprosjekt om hunder som bor ute har samlet kunnskap om dette i 2018 og til og med april 2019. Vi har ført tilsyn med alle typer trekkhundehold. Det ble også ført tilsyn med andre utendørs hundehold, hovedsakelig på bakgrunn av bekymringsmeldinger.

Hva mener vi med «hunder som bor ute»?

Med «hunder som bor ute» mener vi hunder som har sin primære oppholdsplass ute, enten hele døgnet eller store deler av døgnet, hele året.

Viktige mål med prosjektet

Vi ville finne ut om hunder som bor ute har det godt, og hvis ikke, bidra til at de får det bedre.

Hovedmålet for prosjektet sammenfaller med dyrevelferdslovens formål, som er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Dyr har egenverdi, og de skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Målene med prosjektet var å

- kartlegge og registrere aktuelle hundehold
- få en oversikt over hvordan hundene har det i dag
- rette oppmerksomhet mot behovene til hunder som bor ute
- styrke kontakten og dialogen med hundemiljøet
- gi Mattilsynets inspektører opplæring i tilsyn med denne typen hundehold
- bidra til en mer enhetlig tilsynspraksis i Mattilsynet, og riktig og effektiv virkemiddelbruk
- bruke et klart språk når vi skriver
- vurdere om det er behov for endringer i Mattilsynets veileder for hold av hund utendørs

For å nå disse målene ville vi gjennomføre 600 tilsyn med hunder som bor ute. Å veilede hundeholdere om gjeldene regelverk skulle være en viktig del av tilsynet.

Det ble utviklet en mal for tilsynet, med veiledningsmateriell, som skulle bidra til at Mattilsynets inspektører fikk en enhetlig tilsynspraksis, og at vi brukte virkemidlene våre på en god måte.

På tilsyn ville vi legge vekt på tilsyn og stell, oppstalling og aktivisering.

Hva er god dyrevelferd?

«Dyrevelferd er i stor grad synonymt med livskvalitet»

(Utdrag fra dyrevelferdslovens kommentarutgave)

Dyrevelferd handler om hvordan det enkelte dyr opplever sin tilværelse, om det trives eller ikke. Dette er det ikke mulig å måle direkte, men dyrets utseende og atferd kan fortelle noe om hvordan det har det. «De fem frihetene» (fra Brambell, 1965¹) er en god rettesnor for hvordan dyr bør holdes for å ha god velferd.

- **Frihet fra sult, tørste og feilernæring** - ved at dyra har fri tilgang på friskt vann og en diett som opprettholder god helse og trivsel.

---

¹ Brambell, Roger (1965), Report of the Technical Committee to Enquire Into the Welfare of Animals Kept Under Intensive Livestock Husbandry Systems, Cmd. (Great Britain. Parliament), H.M. Stationery Office, pp. 1–84

- **Frihet fra fysisk ubehag** - ved at dyra holdes i egnet levested med komfortabel liggeplass og ly for vær og vind.
- **Frihet fra smerte, sykdom og skade** - ved forebygging, rask diagnostisering og behandling.
- **Frihet til å utøve normal atferd** - ved at dyra får nok plass i egnede driftssystemer og samvær med dyr av samme art.
- **Frihet fra frykt og stress** - ved at dyra holdes og behandles på en slik måte at de unngår vedvarende frykt og stress.

For at en hund skal ha god velferd, må den få tilfredsstillende de fysiske behovene for fôr, vann og et komfortabelt sted å hvile. Den må ikke lide under smertefulle tilstander, som for eksempel ubehandlede tannsykdommer eller leddsmerter. Videre har den behov for fri bevegelse, mosjon og stimulerende aktiviteter, som å løpe fritt i terrenget, bruke neser og oppleve nye miljøer. Sist, men ikke minst, er det avgjørende for hundens velferd at den ikke er alene, men får være sosial med mennesker og helst også andre hunder.

Regelverket bestemmer hvordan hunder skal ha det

«Når mennesker tar på seg ansvaret for et dyr, tar vi samtidig kontroll over dyrets livsløp. Dyret er prisdelt dyreholders omsorg og stell, og dyrevelferdsloven setter krav til omfanget av dette.»

(Mattilsynets tilsynsveileder hund, 2014)

Dyrevelferdsloven stiller en rekke generelle krav til hvordan dyr skal ha det. Det finnes ingen forskrifter med mer spesifikke bestemmelser for hold av hund, men Mattilsynet har laget veiledere, både om hundehold generelt og om utendørs hundehold spesielt. Veilederne er faglig funderte, og beskriver hva Mattilsynet mener skal til for å oppfylle dyrevelferdslovens bestemmelser.

Regelverket skal sikre et tilfredsstillende hundehold

Kravene som stilles i regelverket skal sikre tilfredsstillende velferd. I mange tilfeller er det fornuftig å gjennomføre flere tiltak, som gir et mer optimalt hundehold. Det har imidlertid ikke Mattilsynet anledning til å kreve.

Hva er spesielt med utendørs hundehold?

Det er vanlig å holde trekkhunder utendørs hele året. De er enten bundet eller løse i hundegårder, og hver hund har tilgang til et lite hundehus. Andre hunder holdes også utendørs hele eller store deler av døgnet, deler av året eller året rundt, med tilgang til hundehus eller et større innendørs oppholdssted.

Utendørs hundehold er krevende. Klimaet varierer gjennom året, og hundene har ulike forutsetninger for å takle det. Oppstillingen må derfor tilpasses den enkelte hunden, slik at den ikke fryser eller blir for varm. Hundeholderen må ha gode rutiner for stell og helseoppfølging, fordi det kan være vanskelig å holde oversikt når hunden bor ute. Det er også større risiko for at hunden får lite sosial kontakt når den ikke bor sammen med mennesker. Når hunden holdes bundet eller i hundegård, er det spesielt viktig for trivselen at den får nok mosjon og stimulerende aktiviteter.

Hundeholderen må ha kompetanse

Dyrevelferdsloven stiller krav om at hundeholderen skal ha god nok kompetanse til å kunne se, forstå og handle til det beste for hunden. Det vil si at hundeholderen må kunne nok om hunder til å gi riktig daglig stell og tilsyn. I begrepet kompetanse ligger også holdninger, praktisk evne (som for eksempel økonomi) og vilje til å etterleve kravene. Lang erfaring er ikke alltid tilstrekkelig, siden kunnskapen om hunders evner og behov endrer seg over tid.

Dialog med interesseorganisasjoner og fagfolk

I planleggingsfasen av prosjektet ble det gjennomført et oppstartsmøte der interesseorganisasjoner ble invitert. Representanter fra Norges Hundekjørerforbund, Norsk Kennel Klub med raseklubbene Norsk Siberian Husky Klubb og Norsk Bassetklubb, NOAH, Norges jeger- og fiskerforbund og Norges Bondelag deltok. Prosjektgruppa fikk mange gode innspill til prosjektet. Ved starten av tilsynsperioden fikk vi publisere informasjon om prosjektet og veiledning om utendørs hundehold på flere av organisasjonenes nettsider.

Vi fikk gode innspill av den eksterne referansegruppen da vi utarbeidet sjekkpunktene og veiledningsmateriellet til inspektørene.

Mattilsynet skal være kunnskapsbasert

I prosjektet har vi konsentrert oss om de risikofaktorene som Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) i sin rapport² har konkludert med at gir størst risiko for redusert velferd for hunder som bor ute. I tillegg har vi brukt kunnskap vi fikk fra oppstartsmøtet, fra den eksterne referansegruppa og fra interesseorganisasjonenes egne veiledere.

Metoder og gjennomføring

Vi ønsket å føre tilsyn med ulike typer utendørs hundehold. Derfor skulle inspektørene bruke alle tilgjengelige kilder for å finne aktuelle hundehold. I prosjektet prioriterte vi trekkhundehold. Der det var hensiktsmessig ut fra en risikovurdering, ble også tilsyn med andre typer utendørs hundehold tatt med.

Det er ikke krav om å registrere hundehold eller ID-merke alle hunder i Norge, slik som det er for produksjonsdyr. Mattilsynet har derfor ingen oversikt over hvor mange utendørs hundehold som finnes. Lokalkunnskapen til inspektørene, kontakt med lokale hundemiljøer og bekymringsmeldinger er eksempler på hvordan vi fikk kjennskap til aktuelle hundehold. Hundehold vi førte tilsyn med, ble så plukket ut på bakgrunn av kriteriene gitt ovenfor.

Vi gjennomførte tilsyn i 453 hundehold spredt over store deler av landet.

42 % av tilsynene var varslet på forhånd. Vi gjennomførte tilsyn i 323 trekkhundehold, 51 jakthundehold, 34 gjeterhundehold og 26 hundehold med andre typer hunder som bodde ute. 19 hundehold hadde en kombinasjon av ulike typer hunder, eller type hund var ikke registrert. Disse hundeholdene vil ikke bli omtalt nærmere.

Utvalget av trekkhundeholdene er mer representativt enn for de andre hundeholdene, da bare 16 % av tilsynene hos trekkhundeholdene skjedde på bakgrunn av bekymringsmeldinger. Vi hadde også et relativt stort antall tilsyn med denne typen hundehold. For jakt-, gjeter- og andre typer hundehold var utvalget mer risikobasert, fordi 44% - 69% av disse hundeholdene var valgt ut basert på bekymringsmeldinger. Det var også et relativt lite antall tilsyn med denne typen hundehold. Derfor omtaler vi resultatene for de to gruppene hver for seg der det er hensiktsmessig. Ulikhetene i utvalget og størrelsen på gruppene fører til at vi ikke har grunnlag for å sammenlikne resultatene.

Prosjektet har gitt Mattilsynet en oversikt over tilstanden i endel utendørs hundehold i Norge. Funnene våre gir oss kunnskap som gjør at vi har et grunnlag for å føre risikobasert tilsyn med hunder som bor ute.

Der det ble funnet regelbrudd, brukte Mattilsynet virkemidler for å sikre at regelverket ble fulgt. Det er registrert at virkemiddelet som ble brukt mest, var varsel om vedtak. Påpeking av plikt og vedtak uten forhåndsvarsel er også brukt. Inspektørene har dessuten brukt mye tid på å veilede hundeholderne om behovene hunder som bor ute har.

---

² Vitenskapskomiteen for mat og miljø, rapport 2017: 8. Velferd for sledehunder og hunder som bor ute.

Påpeking av plikt er Mattilsynets mildeste reaksjonsform. Vi forteller hundeholderen hva som står i regelverket, og at den som driver med dyr, har plikt til å følge reglene. Dette kan vi gjøre ved en bagatellmessig overtredelse av en klar regel, hvis det er første gang hundeholderen bryter denne regelen. Hvis vi vil kreve at hundeholderen endrer noe ved hundeholdet sitt, må vi fatte et formelt vedtak med en frist for når endringen skal være gjennomført. Før vi fatter et vedtak, sender vi vanligvis et varsel til hundeholderen om hva vi har tenkt å gi pålegg om. Vi gir en frist til å si fra hvis man mener at vi vurderer saken feil, eller hvis man har andre viktige opplysninger om saken. Nye opplysninger, for eksempel at bruddet på regelverket er rettet opp, kan gjøre at vi avslutter saken uten å fatte vedtaket. Dersom vi vurderer at regelbruddet er så alvorlig at tiltaket må gjennomføres med en gang, kan vi gi et vedtak uten forhåndsvarsel (hastevedtak).

Prosjektgruppa lagde et faktaark med kort informasjon om noe av det som er viktigst for å gi en hund som bor ute et godt liv. Dette kunne inspektørene bruke når de veiledet hundeholderne.

Les mer om bakgrunnen for prosjektet, regelverk, materiale og metoder i kapittel 4.

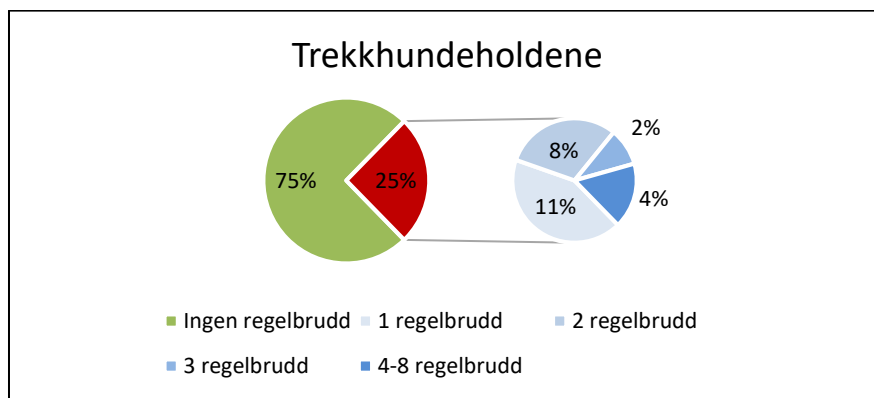
Kapittel 2 Funn i prosjektet

Kapittel 2.1 Oversikt over funn

Det ble gjennomført tilsyn i totalt 453 hundehold. 323 av disse var trekkhundehold og 111 var jakt-, gjeter- og andre typer hunder. 19 hundehold var en kombinasjon av ulike typer hunder eller hundehold hvor hundetype ikke ble registrert. Vi har valgt å ikke presentere resultatene for disse 19 hundeholdene.

Hva fant vi i trekkhundeholdene?

I 242 trekkhundehold (75 %) fant vi ingen regelbrudd (figur 1, grønt kakestykke). I de øvrige 81 trekkhundeholdene (25 %) fant vi ett eller flere regelbrudd (rødt kakestykke). I 11 % av disse hundeholdene var det ett regelbrudd, i 8 % var det to regelbrudd, i 2 % var det tre regelbrudd og i 4 % var det 4-8 regelbrudd (blå kakestykker).

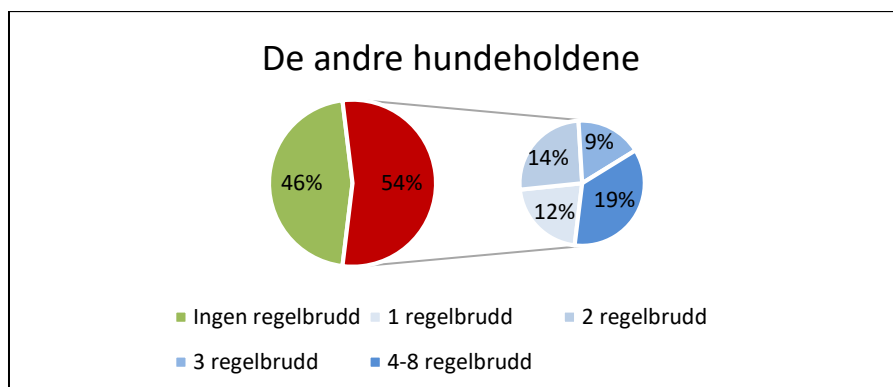

Figur 1: Andel trekkhundehold med brudd på regelverket.

Hva fant vi i de andre hundeholdene?

I 51 av de 111 andre hundeholdene (46 %) fant vi ingen regelbrudd (figur 1, grønt kakestykke). I de øvrige 60 hundeholdene (54 %) ble det funnet ett eller flere regelbrudd (rødt kakestykke). I 12 % av disse var det ett regelbrudd, i 14 % var det to regelbrudd, i 9 % var det tre regelbrudd og i 19 % var det 4-8 regelbrudd (blå kakestykker).

I tre hundehold førte brudd på mange eller alle sjekkpunktene, i tillegg til lang historikk, til at hunder ble tatt i midlertidig forvaring eller at hundeholdet ble avviklet.

Figur 2: Andel andre hundehold med regelbrudd.

Sjekkpunktene vi førte tilsyn med

Vi valgte på forhånd ut bestemte områder i regelverket som vi ønsket å føre tilsyn med:

- 1) Tilsyn og stell
- 2) Oppstalling
- 3) Aktivisering

Innenfor disse tre områdene ble det laget til sammen ti sjekkpunkter som ble brukt under tilsynene.

Sjekkpunkter til regelverket om tilsyn og stell

Fôr og fôringsrutiner

- Inspektørene skulle vurdere hygiene ved fôring og holdet til hundene.

Vann

- Inspektørene skulle vurdere om hunden fikk tilstrekkelige mengder væske og om drikkevannet var rent.

Hunder med spesielle behov

- Inspektørene skulle vurdere om hunder med spesielle behov fikk god nok oppfølging.

Tilsyn med hunden

- Inspektørene skulle vurdere om helsa til den enkelte hunden ble fulgt opp.

Forebygging av smitte

- Inspektørene skulle vurdere rutiner for vaksinerings og behandling mot innvollsparasitter. De skulle også sjekke den generelle hygienens i hundeholdet.

Sjekkpunkter til regelverket om oppstalling

Hundehus/oppholdsrom

- Inspektørene skulle vurdere om hver hund hadde en tilpasset tilholdsplass og tilgang til en komfortabel og varmeisolerende liggeplass. De skulle også sjekke om hundehusene var vedlikeholdte.

Oppstallingsform og areal

- Inspektørene skulle vurdere om hunden hadde nok areal tilgjengelig, og registrere oppstallingsform.

Uteområdet

- Inspektørene skulle vurdere uteområdets topografi, drenering, renhold og vedlikehold. De skulle også sjekke om hundene hadde god nok belysning og tilgang til skygge ved behov.

Sjekkpunkter til regelverket om aktivisering:

Aktivisering, bevegelsesfrihet og mosjon

- Inspektørene skulle vurdere om alle hundene i hundeholdet fikk tilstrekkelig aktivitet.

Sosial kontakt og sosialisering

- Inspektørene skulle vurdere om hundene fikk nok sosial kontakt med mennesker og andre hunder, og om valper fikk nok sosialisering.

Vi har registrert hvilke typer hunder det er ført tilsyn med (figur 3). Hundeholdene er gruppert i fire hovedgrupper: trekkhunder, jakthunder, gjeterhunder og andre typer hundehold. I tillegg

er det registrert hundehold med en kombinasjon av ulike hundetyper og en gruppe hvor hundetypen ikke ble registrert.

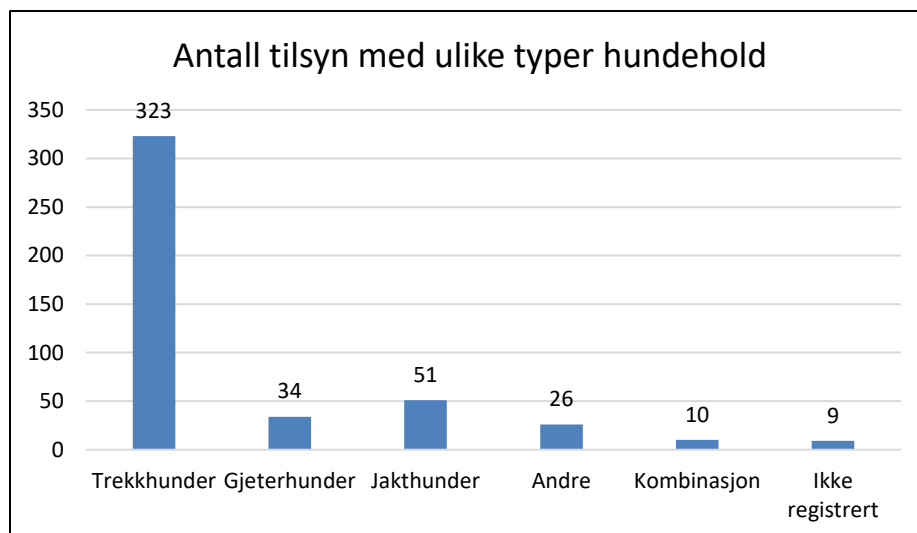
Vi registrerte også hvor mange hunder det var i hundeholdet (figur 5), og om hundene stod oppbundet, i hundegård eller om en kombinasjon av oppstallingsformene ble brukt (figur 4). I den siste kategorien har vi noe usikre tall, da vi ser at enkelte registreringer innebærer oppbundene hunder, mens hunder med spesielle behov står i hundegård.

Bakgrunnen for disse tilleggsregistreringene var at vi ønsket å se etter sammenhenger mellom bestemte regelbrudd og størrelsen på eller typen av hundeholdet.

Vi registrerte også om hundeholderen var mottaker av animalske biprodukter fra slakteri fordi vi ville få en oversikt over hvor mange som bruker dette til hundemat. I de hundeholdene der animalske biprodukter ble brukt, veiledet vi om krav til registrering, transport, sporbarhet og hygiene.

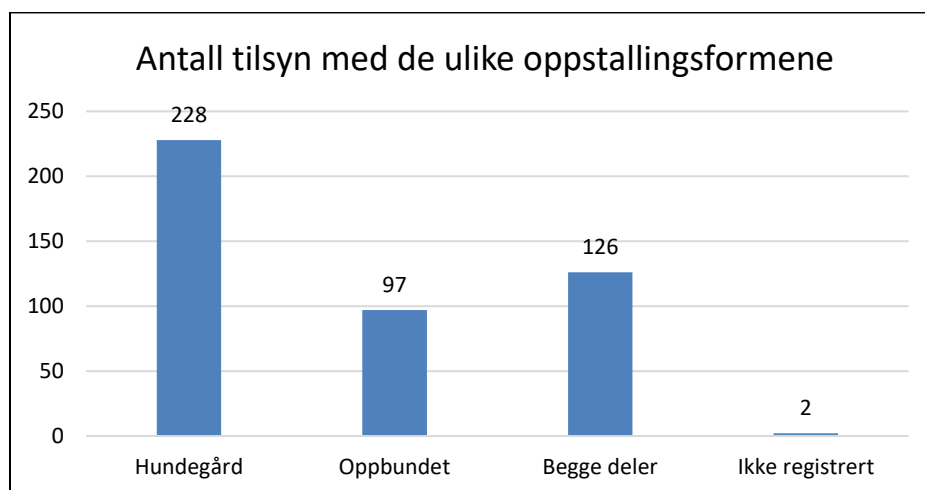
Hvilke hundehold førte vi tilsyn med?

Vi har ført flest tilsyn med trekkhundehold av ulik størrelse i dette prosjektet (figur 3).

Figur 3: Antall tilsyn med ulike typer hundehold.

I de fleste hundeholdene vi førte tilsyn med, sto hundene oppstallet i hundegård (figur 4).

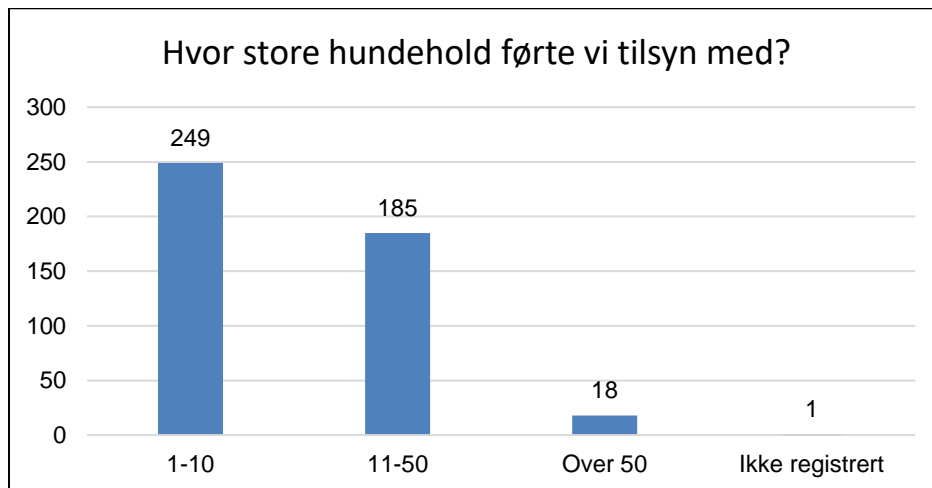
Figur 4: Fordelingen av oppstallingsform på de 453 hundeholdene vi førte tilsyn med.

Vi førte flest tilsyn med små hundehold, det vil si der det var færre enn elleve hunder (figur 5). I denne gruppen fant vi de fleste jakt-, gjeter- og de andre hundeholdene. Over halvparten av hundeholdene i denne gruppen var likevel trekkhunder (134 hundehold). Den vanligste oppstallingsformen for denne gruppen var hundegård.

Vi førte også tilsyn med mange middels store hundehold, hvor det var mellom elleve og femti hunder. De fleste hundeholdene i denne gruppen var trekkhunder (170 hundehold). I denne gruppen varierte oppstallingsformen mye. De fleste brukte en kombinasjon av oppbinding og hundegård, men mange brukte også enten oppbinding eller hundegård.

Alle de store hundeholdene, med over 50 hunder, var trekkhunder. I denne gruppen ble det registrert at de fleste brukte en kombinasjon av oppbinding og hundegård, men vi er kjent med at noen av disse i hovedsak har hunder oppbundet.

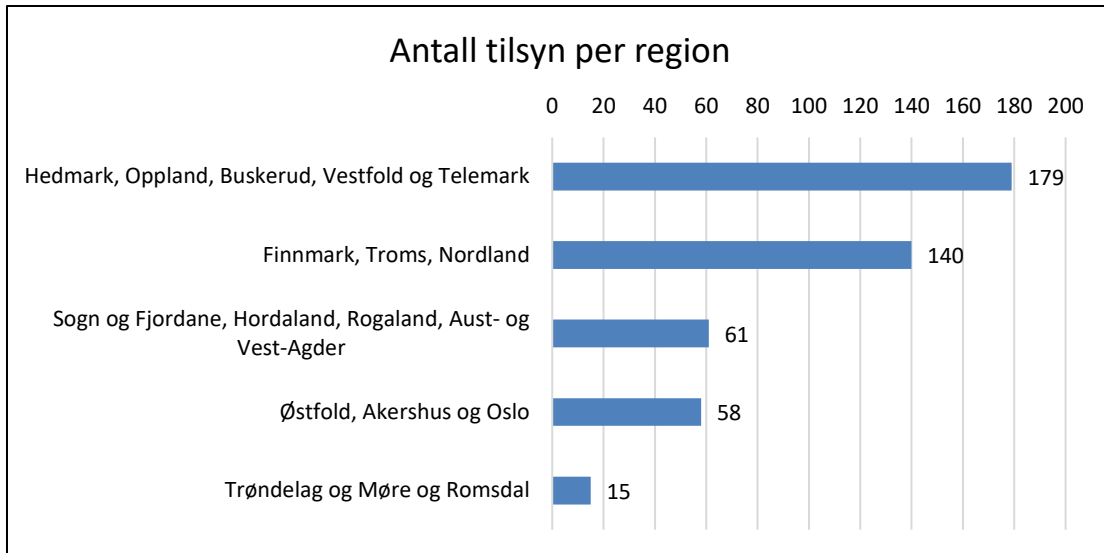
I trekkhundeholdene vi førte tilsyn med, var det stor variasjon i oppstallingsform, med en overvekt av hundegård og en kombinasjon av hundegård og oppbinding. For andre typer hunder enn trekkhunder var det mest vanlig å ha hundene i hundegård.

Figur 5: Antall tilsyn med ulike størrelser av hundehold.

Hvor ble tilsynene gjennomført?

Vi har ført tilsyn med hundehold i hele landet (figur 6). Det ble ført flest tilsyn i region Øst, som omfatter fylkene Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold og Telemark. Færrest tilsyn ble gjort i region Midt, som omfatter Trøndelag, Møre og Romsdal.

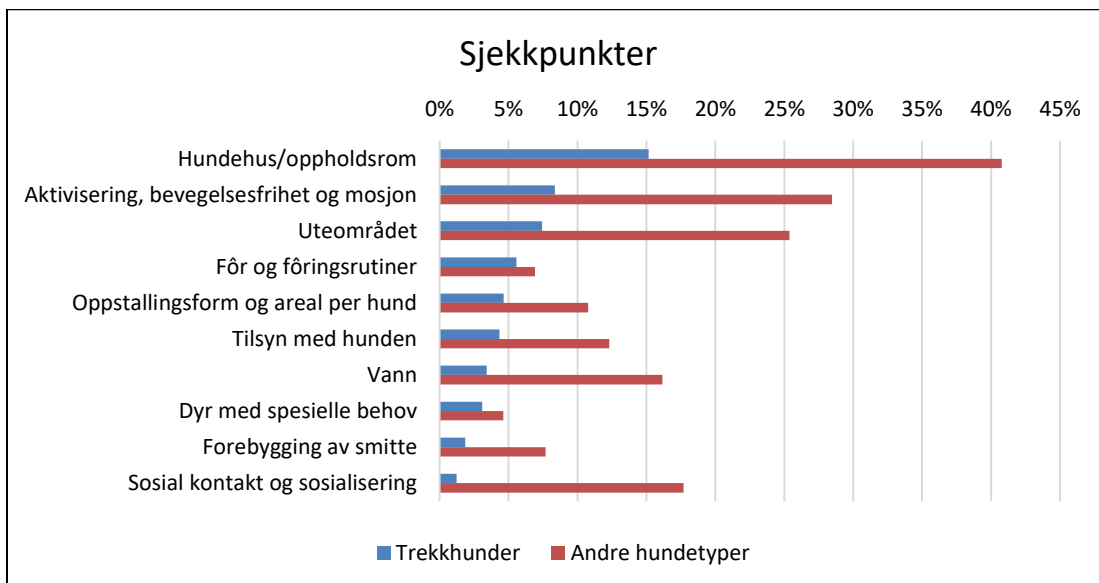

Figur 6: Antall tilsyn per region.

Kort introduksjon til funnene

I begge gruppene fant vi flest regelbrudd på sjekkpunktet *Hundehus/oppstalling* (figur 6). Det var også en stor andel regelbrudd på sjekkpunktet *Aktivisering, bevegelsesfrihet og mosjon* og sjekkpunktet *Uteområdet*.

I de andre hundeholdene enn trekkhunder fant vi også endel regelbrudd på sjekkpunktene *Sosial kontakt og sosialisering* og *Vann*.

Figur 6: Andel regelbrudd som er observert per sjekkpunkt i de 453 hundeholdene fordelt på trekkhunder (blå søyler) og andre hundehold (røde søyler). Ulikhetene i utvalget og størrelse mellom de to gruppene gjør at vi ikke kan sammenlikne resultatene.

Vi ser ulikheter, men vi har ikke grunnlag for å sammenlikne de to gruppene

Funnene våre viser ulikheter mellom de forskjellige typene hundehold når det gjelder hvor mange hundehold som hadde regelbrudd (figur 1 og 2). Det er en betydelig større andel av jakt-, gjeter- og andre typer hundehold vi førte tilsyn med som hadde regelbrudd, enn av trekkhundeholdene. I disse gruppene er det også en større andel hundehold som hadde mange regelbrudd.

Det er ført tilsyn med nesten tre ganger så mange trekkhundehold som med andre hundehold i prosjektet. Mange i gruppen gjeter-, jakt- og andre hundehold ble dessuten plukket ut på bakgrunn av bekymringsmeldinger. Vi ser av resultatene våre at det var nesten tre ganger så stor sannsynlighet for å finne regelbrudd i hundeholdene som ble plukket ut på bakgrunn av bekymringsmeldinger. Dette er faktorer som kan bidra til å forklare at trekkhundehold har en lavere frekvens av regelbrudd enn de andre hundeholdene. Den store gruppen av trekkhundehold, hvor færre tilsyn er utført på bakgrunn av bekymringsmeldinger, gir trolig resultater som er mer representative for denne typen hundehold sammenliknet med den andre gruppen.

Variasjonen i størrelse og risiko mellom de ulike gruppene hunder gjør at det ikke er grunnlag for å konkludere med at tilstanden i den andre gruppen er verre enn hos trekkhunder. Ut fra tallmaterialet vårt kan vi likevel anta at det er mer krevende å gi hunder som i utgangspunktet ikke er egnet til å bo ute, herunder de fleste gjeter-, jakt- og andre typer hunder, god nok velferd. Dersom oppstallingen ikke er god nok, vil dette ha betydning for andre faktorer, som god nok fôring, hundens hold og evne til å holde varmen, og generell helse og trivsel.

Har størrelse og oppbindingsform noe å si for regelbruddene?

Ut fra våre funn har størrelsen på trekkhundeholdene ikke betydning for antallet regelbrudd. For de andre hundetyperne enn trekkhundene var det flest regelbrudd i små hundehold, det vil si en til ti hunder. Som nevnt i teksten ovenfor var stort sett alle disse hundeholdene små hundehold. Utvalget av hundene var også i større grad risikobasert. Vi kan derfor ikke generalisere disse resultatene.

I våre funn skiller ingen av oppstallingsformene seg ut når det gjelder regelbrudd. Vår erfaring er at velferden til hundene er avhengig av at hundeholderen har kunnskap, holdninger, praktisk evne og vilje til å gi hundene det de trenger, og at dette har større betydning enn om hundene står bundet eller i hundegård.

Kapittel 2.2 Tilsyn og stell

Her tar vi for oss sjekkpunktene *Fôr og fôringsrutiner*, *Vann*, *Hunder med spesielle behov*, *Tilsyn med hunden* og *Forebygging av smitte*.

Kapittel 2.2.1 Generelt om tilsyn og stell

Regelverket om tilsyn og stell

Regelverket for tilsyn og stell av hund som bor utendørs gis i dyrevelferdsloven § 24 om tilsyn og stell. I lovens § 9 om medisinsk og kirurgisk behandling, fastsettes det forbud mot å gjøre kirurgiske inngrep på dyr hvis du ikke er veterinær.

Mattilsynets forståelse av disse kravene utdypes i vår veileder for hold av hund utendørs.

Hva betyr tilsyn og stell for hunden?

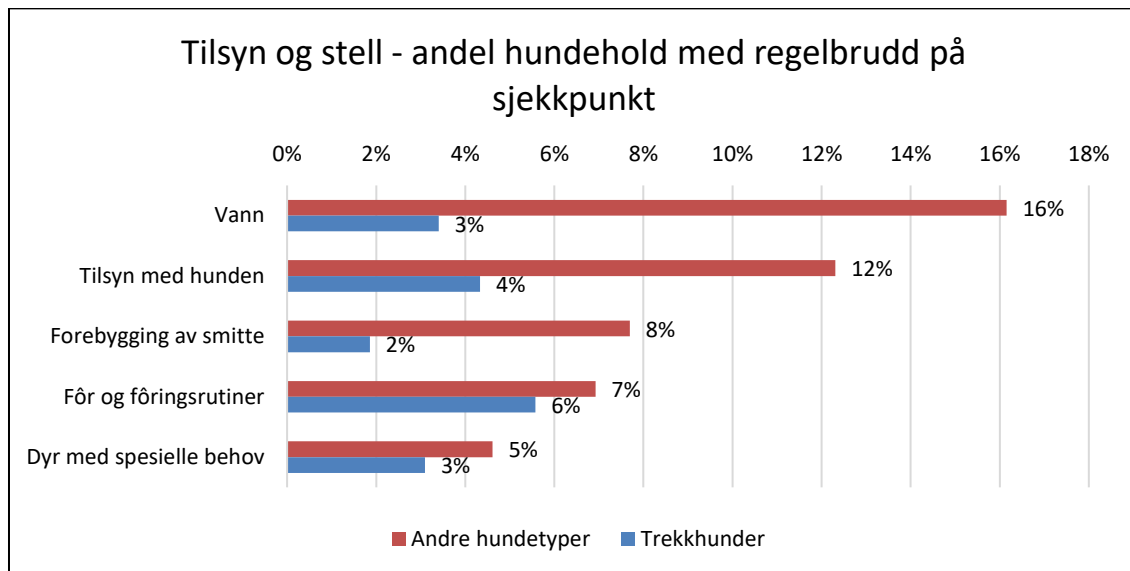
Hunder er avhengige av godt stell for å ha god dyrevelferd. For å få godt stell må en hund bli sett til flere ganger om dagen. En hund må få fôring som er tilpasset den, og tilgang til nok drikkevann. Det er også viktig med gode rutiner for helsesjekk, for å oppdage så tidlig som mulig om en hund har behov for ekstra oppfølging. Kirurgisk og medisinsk behandling skal utføres av veterinær. For å forebygge spredning av sykdom er det viktig med forebyggende helsearbeid og god hygiene.

Etterleves regelverket?

Tilsynsprosjektet viste at det i trekkhundeholdene var få regelbrudd på området tilsyn og stell. Av de andre hundeholdene hadde 48 % regelbrudd på sjekkpunktene på dette tilsynsområdet.

Andelen brudd fordelt på sjekkpunktene for tilsyn og stell

I trekkhundeholdene fant vi den største andelen av regelbrudd knyttet til sjekkpunktene *Fôr og fôringsrutiner* og *Tilsyn med hunden* (figur 7). For de andre hundeholdene var det flest regelbrudd på sjekkpunktene *Vann* og *Tilsyn med hunden*.

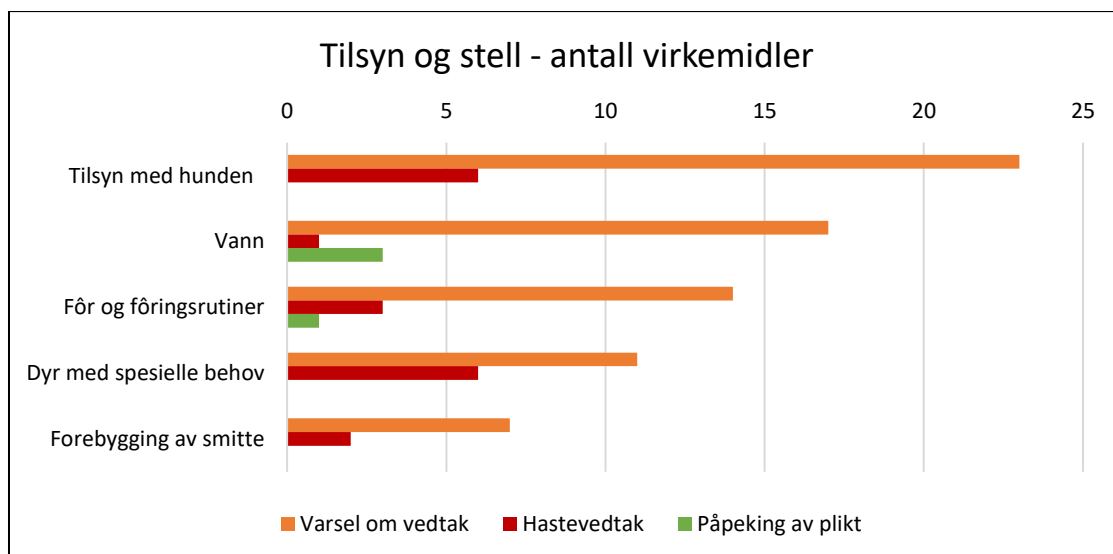

Figur 7: Andel regelbrudd hos trekkhundeholdene (blå søyler) og de andre hundeholdene (røde søyler) på sjekkpunktene om tilsyn og stell. Utvalget av hundeholdene og størrelsen på de to gruppene er ulike. Det gjør at vi ikke kan sammenlikne dem.

Hvilke virkemidler brukte vi?

Vi gav i hovedsak varsel om vedtak for å rette opp regelbrudd (figur 8). I 18 tilfeller ble det gitt vedtak om at dyreholderen måtte gjennomføre tiltak straks (hastevedtak). Det er også påpekt plikt ved noen regelbrudd som var mindre alvorlige.

Det ble lagt stor vekt på å veilede hundeholderne om behovene hunder som bor ute har.

Figur 8: Fordeling av virkemidlene (antall) for begge gruppene på sjekkpunktene om tilsyn og stell.

Kapittel 2.2.2 Sjekkpunktet *Fôr og fôringsrutiner*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at: a) fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske og fremmer god helse og velferd. [...]»

(dyrevelferdsloven § 24 første ledd)

Utdyping av regelverket

«Hunder skal ha nok og godt fôr, tilpasset den enkelte hundens behov. [...] Fôring bør skje minimum en gang i døgnet. Hver hund bør få fôret i egen matskål.»

(veileder for hold av hund utendørs, pkt. 5.2)

Funn

- 18 av de 323 trekkhundeholdene (6 %) hadde regelbrudd.
- 8 av de 111 andre hundeholdene (7 %) hadde regelbrudd.
- 3 ganger ble det gitt hastevedtak om bedre fôring av tynne hunder.
- 14 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- 1 regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt.

Vurdering

De fleste av hundeholdene fulgte regelverket på dette kravpunktet. Regelbruddene vi fant, gikk i hovedsak på at hundene var for tynne.

For å vurdere fôringen skulle inspektørene vurdere holdet til hunden. Holdet deles inn i en skala (BCS= Body Condition Score) fra 1-9, hvor 1 er avmagret og 9 er overfet. Anbefalt holdklasse ligger på 4-5. I tilfeller hvor hunder ble vurdert til å være for tynne, varierte BCS fra 1 til 3. Det ble også sett avvik hvor hunder var overvektige med BCS 7-8. Her vurderte vi at hundene fikk for lite aktivitet.

Det kan være flere årsaker til at en hund er for tynn. Det kan skyldes at hunden ikke klarer å spise nok i forhold til energien den forbruker (for eksempel ved overtrening eller i kuldeperioder), eller at type eller mengde fôr hunden får, ikke dekker behovet. Hunder som ikke får nok mat, har redusert velferd. De fryser lettere og er mer utsatt for sykdommer.

Hundene ble fôret med mye forskjellig, som rått kjøtt, fett og kombinasjoner med tørrfôr, kjøtt og vom. De fleste gav hundene fôr to ganger om dagen.

Ved noen tilsyn ble det gitt pålegg om å bedre renholdet av matskåler og fôrbøtter. God hygiene ved tilberedning og lagring er viktig for å unngå oppblomstring av sykdomsfremkallende bakterier.

Kapittel 2.2.3 Sjekkpunktet *Vann*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at: [...] a) fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske og fremmer god helse og velferd. [...]»

(dyrevelferdsloven § 24 første ledd)

Utdyping av regelverket

[...] Hunder bør gis vann minimum to ganger i døgnet. [...]

(veileder for hold av hund utendørs, pkt. 5.2)

Funn

- 10 av de 323 trekkhundeholdene (3 %) hadde regelbrudd.
- 16 av de 111 andre hundeholdene (16 %) hadde regelbrudd.
- 1 gang ble det gitt hastevedtak.
- 17 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- 3 regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt.

Vurdering

De fleste avvikene gikk på at hunden fikk for lite vann, mens noen avvik gikk på møkkete drikkevann eller at vannskålene ikke var tilstrekkelig rengjorte. Inspektørene rapporterte ikke om hunder som var tydelig dehydrerte.

Regelbruddene oppsto tre ganger så ofte i hundegård som hos hunder som sto bundet. Nesten halvparten av hundeholdene med regelbrudd hadde også regelbrudd som gjaldt før og føring.

Vann er et av de viktigste næringsstoffene vi har. Å få nok vann er et grunnleggende behov for alle dyr. For lavt inntak av vann påvirker stoffskiftet, helsen og appetitten. Mangelen på vann over tid gjør hunder dehydrerte, og kan utvikle seg til en alvorlig tilstand. De kliniske symptomene på dehydrering er vanskelige å oppdage før det har gått for langt. Følelsen av tørst gir hunden dårlig velferd lenge før den viser ytre tegn på dehydrering.

I prosjektet veiledet vi i mange tilfeller om behovet for vann. Vi spurte hundeholderne om rutinene for tildeling av vann og hvordan de sikret seg at hundene faktisk fikk i seg vannet. For å vurdere vannopptaket var det også nyttig å se på fargen på urinflekkene i snøen eller om det var mye vannsøl rundt vannskålene.

Noen hadde løsninger for at fatene ikke skulle velte (fastmonterte stativ, bildekk etc.), andre opplevde ikke dette problemet, eller de kjente til det, men hadde ikke gjort noe med det.

Kapittel 2.2.4 Sjekkpunktet *Hunder med spesielle behov***Regelverket**

«Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at [...] b) dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig.»

(dyrevelferdsloven § 24 første ledd)

Utdyping av regelverket

«Utendørs hundehold skal tilrettelegges slik at hunders velferd ivaretas, og hunder skal beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.»

(Veileder for hold av hund utendørs, pkt 1.1)

Funn

- 10 av de 323 trekkhundeholdene (3 %) hadde regelbrudd.
- 6 av de 111 andre hundeholdene (5 %) hadde regelbrudd.
- I 6 av tilfellene var regelbruddet så alvorlig at det ble gitt hastevedtak.
- I 11 av tilfellene ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.

Vurdering

De fleste hundeholderne etterlevde regelverket på dette sjekkpunktet. I noen hundehold ble det observert hunder som ble vurdert å ikke være egnet til å bo ute hele eller deler av året. Dette kunne være hunder som ikke hadde god nok pels til å trives ute, men også tynne hunder, syke hunder, valper/unghunder og tisper med valper. Det ble gitt pålegg om at

enkelte hunder måtte få oppvarmet oppholdsrom/hus. I flere tilfeller påla vi også hundeholderen å sørge for at hunden fikk nødvendig veterinærtilsyn.

Regelbruddene som førte til hastevedtak, gjaldt forhold som også omfattes av sjekkpunktet *Tilsyn med hunden*. I hovedsak dreide det seg om hunder som under tilsyn ble observert med skader/lidelser og ikke hadde fått nødvendig veterinærbehandling.

Brudd på kravet er alvorlig for den enkelte hund, fordi det har direkte betydning for velferden til hunden. En hund som ikke får den ekstra oppfølgingen den har behov for, utsettes for unødige påkjenninger som kan gi store plager, lidelser og død.

Det kan være vanskelig under et tilsyn å vurdere om hunder får den oppfølgingen de har behov for. Vi la derfor vekt på å spørre hundeholderne om hvilke rutiner de hadde for disse hundene, og å veilede om kravene i regelverket.

Kapittel 2.2.5 Sjekkpunktet *Tilsyn med hunden*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at: [...]

b) dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig, [...]

(dyrevelferdsloven § 24 første ledd)

«Medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte [...] Det skal ikke gjøres operative inngrep eller fjernes kroppsdeler på dyr uten at det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse [...] Ved smertefulle inngrep skal det nyttes nødvendig bedøvelse og smertelindring. [...]

(dyrevelferdsloven § 9)

Utdyping av regelverket

Veileder for hold av hund utendørs legger vekt på at det er hundeholderens ansvar å utføre regelmessige helsekontroller av hver hund, og sørge for forsvarlig oppfølging av skader og sykdommer.

Funn

- 13 av de 323 trekkhundeholdene (4 %) hadde regelbrudd.
- 13 av de 111 andre hundeholdene (12 %) hadde regelbrudd på sjekkpunktet.
- I 6 av tilfellene var regelbruddet så alvorlig at det ble gitt hastevedtak.
- I 23 av tilfellene ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- Ett regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt.

Vurdering

De fleste regelbruddene dreide seg om manglende oppfølging av tannhelse, sårskader og/eller sykdom, og rutiner for helsesjekk av hver enkelt hund. I tillegg ble det funnet hunder med for lange klør, ustelt pels, for tynne hunder og ukontrollert avl. Det ble ikke funnet brudd på regelverket om at kirurgisk og medisinsk behandling skal utføres av veterinær.

Noen tilfeller av manglende oppfølging av sykdom eller skade ble registrert på sjekkpunktet om oppfølging av hunder med spesielle behov. Disse sjekkpunktene bør derfor sees i sammenheng.

Konsekvensene for en hund er store dersom tilsynet ikke er godt nok og dette fører til at hunden ikke får dekket behovene sine. Regelbruddene som ble avdekket på dette sjekkpunktet, førte derfor i de fleste tilfellene til varsel om vedtak. I alvorlige tilfeller ble det gitt hastevedtak.

Kapittel 2.2.6 Sjekkpunktet *Forebygging av smitte*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at: [...] b) dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig, c) spredning av smitte begrenses [...]»

(dyrevelferdsloven § 24 første ledd)

Utdyping av regelverket

Regelverket sier at dyr skal beskyttes mot sykdom og parasitter. Det vil si at hundeholderen må sørge for at hundene ikke utsettes for unødig fare for sykdommer og stor parasittbelastning. Veilederen for hold av hund utendørs sier at hunder bør parasittbehandles, og at anbefalt vaksinasjonsprogram bør følges. Veilederen sier også at avføring bør fjernes daglig.

Funn:

- 6 av de 323 trekkhundeholdene (2 %) hadde regelbrudd.
- 9 av de 111 andre hundeholdene (8 %) hadde regelbrudd.
- 2 ganger ble det gitt hastevedtak om å fjerne avføring.
- 7 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.

Vurdering

De fleste hundeholdene fulgte regelverket på dette sjekkpunktet.

Regelbruddene dreide seg stort sett om at det var mye avføring der hundene stod. Da ga vi pålegg om å forbedre renholdet, og i to tilfeller gav vi hastevedtak. To hundeholdere fikk pålegg om vaksinerings og parasittbehandling av hundene, fordi hundeholderen ikke forebygget smitte og sykdom.

Et rent levemiljø er ikke bare viktig for å forebygge smitte, men er også avgjørende for at hunden skal trives.

Manglende vaksinerings og nødvendig parasittbehandling øker risikoen for dårlig velferd. Klare regelbrudd, hvor manglende oppfølging fører til sykdom, avdekkes sjelden. Det er derfor veiledet mye på dette sjekkpunktet

Det er også registrert flere regelbrudd når det gjelder fjerning av avføring på sjekkpunktet *Uteområdet*. Derfor bør disse sjekkpunktene sees i sammenheng.

Kapittel 2.3 Oppstalling

Her tar vi for oss sjekkpunktene *Hundehus/oppstalling*, *Uteområdet* og *Oppstallingsform og areal*.

Kapittel 2.3.1 Generelt om oppstalling av hund utendørs

Regelverket om oppstalling

Regelverket for oppstalling av hund utendørs gis i dyrevelferdsloven § 23 om dyrs levemiljø og § 8 om driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Kravene utdypes i veiledere.

Hvorfor er oppstallingsforholdene viktige for hunden?

Oppstallingen skal bidra til god helse og skal oppleves som trygg og trivelig. Den må derfor være tilpasset hundens forutsetninger, som pelskvalitet, hold, alder og helsetilstand.

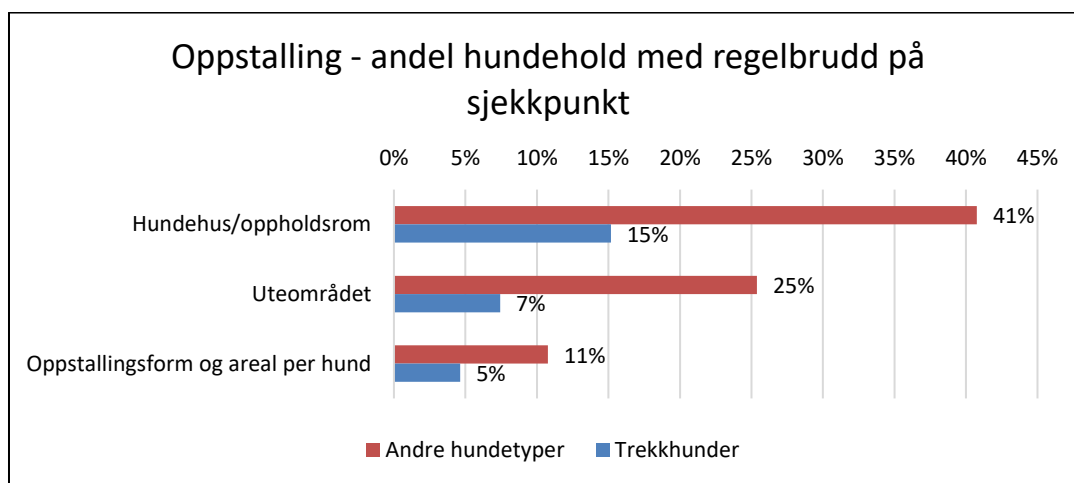
Det er viktig at hunden har stor nok plass å bevege seg på, enten den står oppbundet eller i hundegård. Omgivelsene må også være trygge og rene. Oppholdsplassen skal beskytte hunden mot vær og vind, slik at den ikke fryser eller blir for varm. For å kunne hvile må hunden ha en komfortabel liggeplass.

Etterleves regelverket?

I 27 % av trekkhundeholdene vi førte tilsyn med, var det brudd på regelverket som gjelder oppstalling av hundene. I de andre hundeholdene fant vi at 77 % hadde brudd på dette regelverket.

Andelen brudd fordelt på sjekkpunktene

De fleste regelbruddene vi fant i prosjektet, var knyttet til kravet om egnet hundehus eller oppholdsrom (figur 9). 15 % av trekkhundeholdene og 41 % av andre hundehold vi førte tilsyn med, hadde brudd på dette sjekkpunktet. Det var også mange regelbrudd knyttet til *Uteområdet*. I denne gruppen av sjekkpunkter var det færrest regelbrudd på sjekkpunktet *Oppstallingsform og areal*.

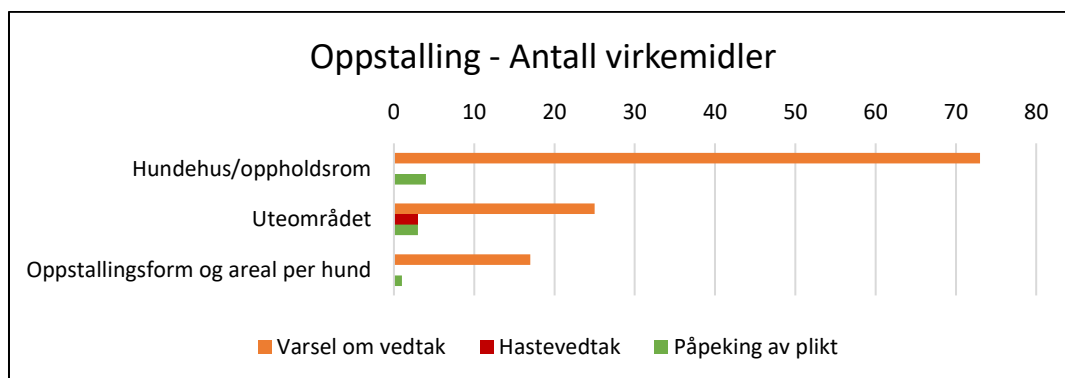

Figur 9: Andel regelbrudd hos trekkhundeholdene (blå søyler) og de andre hundeholdene (røde søyler) på sjekkpunktene om oppstalling. Utvalget av hundeholdene og størrelsen på de to gruppene er ulike. Det fører til at vi ikke kan sammenlikne dem.

Hvilke virkemidler brukte vi?

Vi ga i hovedsak varsel om vedtak for å rette opp regelbrudd (figur 10). Det ble fattet hastevedtak i tre tilfeller, og dette var regelbrudd som gjaldt uteområdet. Det ble påpekt plikt på noen regelbrudd som var mindre alvorlige.

Det ble også på dette tilsynsområdet lagt stor vekt på å veilede hundeholderne om behovene hunder som bor ute har når det gjelder oppstalling.

Figur 10: Fordeling av virkemidlene (antall) for begge gruppene på sjekkpunktene om oppstalling.

Kapittel 2.3.2 Sjekkpunktet *Hundehus/oppholdsrom*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrs levemiljø skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel. Dyr skal ha adgang til egnet og trygt tilholdsrom [...].»

(dyrevelferdsloven § 23 første og annet ledd)

Utdyping av regelverket

Veilederen for hold av hund utendørs sier at det bare er hunder som har god nok pels og ellers er egnet, som kan bo ute uten oppvarmet oppholdsrom. Hunder som ikke har fullverdig vinterpels, bør ha isolert hundehus. Alle hunder som bor ute, skal ha tilgang til et vann- og vindtett hundehus. Veilederen gir også anbefalinger om hvordan huset skal være konstruert, slik at det gir hunden beskyttelse.

Tilsynsveilederen for hund gir anbefalinger for hvor stort et oppvarmet oppholdsrom bør være.

Begge veilederne legger vekt på at hunden skal ha tilgang til et egnet liggeunderlag.

Funn

- 48 av de 323 trekkhundeholdene (15 %) hadde regelbrudd.
- 46 av de 111 andre hundeholdene (41 %) hadde regelbrudd.
- 73 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- 4 regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt.

Vurdering

De fleste regelbruddene gjaldt kravet om at hunden skal ha tilgang på en tørr, ren og trekkfri liggeplass, med et komfortabelt liggeunderlag.

Observasjoner fra tilsynene viste i mange tilfeller at hunder lå direkte på gulvet, uten tilgang på halm eller annet mykt og varmeisolerende materiale. I andre tilfeller var liggeunderlaget vått, eller det var brukt materialer som var lite egnet som liggeunderlag.

Mange hunder hadde dårlig konstruerte og/eller vedlikeholdte hus. I flere tilfeller krevde vi at hundehusene skulle isoleres fordi hunden ikke hadde god nok pels, eller var uegnet av andre grunner, til å bo ute uten bedre beskyttelse mot vær og vind. Noen hunder hadde så lite isolerende pels at vi krevde at de skulle ha tilgang til oppvarmet oppholdsrom.

Det er viktig for hundens velferd og helse at den har et tilpasset hundehus med et komfortabelt liggeunderlag. For dårlig hus og varmeisolering gjør at hunden må bruke ekstra energi for å opprettholde kroppsvarmen. Dette reduserer trivselen og kan medføre vekttap, og risikoen for at hunden får infeksjoner og blir syk øker.

Kapittel 2.3.3 Sjekkpunktet *Oppstillingsform og areal*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrs levemiljø skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel.»

(dyrevelferdsloven § 23 første ledd)

Utdyping av regelverket

Veilederen for hold av hund utendørs gir en rekke føringer for hvordan oppstillingen av hunder i hundegård og hunder som står oppbundet, bør være. Hunder skal få utøve naturlig atferd, selv om oppstillingsformen legger store begrensninger på bevegelsesfriheten deres. Mattilsynet vurderer at for å oppfylle dyrevelferdslovens krav til levemiljø, må en hund ha

minimum 12 m² å bevege seg på. Hunder som står oppbundet, bør slippes løs fra oppbindingen flere ganger ukentlig, og minimum 10 timer per uke.

Funn

- 16 av de 323 trekkhundeholdene (5 %) hadde regelbrudd.
- 12 av de 111 andre hundeholdene (11 %) hadde regelbrudd.
- 17 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- Ett regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt.

Vurdering

Prosjektet viste at hunder ikke alltid har stor nok plass der de bor. De fleste regelbruddene gikk på at hundene hadde for lite areal på grunn av liten hundegård eller kort bånd/kjetting.

I vårt prosjekt fant vi flest regelbrudd hos hunder som sto oppstallet i hundegård. I trekkhundeholdene var det flere brudd på dette sjekkpunktet for hunder som stod oppbundet enn for de som brukte hundegård eller kombinert oppstalling.

Den minste hundegården vi fant, var på 1,8 kvm.

Enkelte hunder som sto bundet, fikk for lite areal på grunn av plasseringen inntil yttergjerdet, for eksempel i et hjørne. Plasseringen hindret full sirkel rundt hundehuset, og arealet ble begrenset. For en hund som står bundet og kan bevege seg i full sirkel rundt oppbindingspunktet, må kjettingen være minst 2 m lang for å gi hunden 12 m² areal.

Kjettingen måles fra oppbindingspunktet til hundens halsbånd. Den korteste kjettingen som ble målt, var 0,5 m.

I omtrent en fjerdedel av hundeholdene ble det brukt en kombinasjon av oppstallingsformene. Noen av disse rullerte på å bruke hundegård og oppbinding, for å gi hundene variasjon.

Det er viktig for hundens velferd og helse at den har stor nok plass til å utøve naturlig adferd.

Kapittel 2.3.4 Sjekkpunktet *Uteområdet*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrers levemiljø skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel. [...]

(dyrevelferdsloven § 23 første ledd)

Utdyping av regelverket

Veilederen for hold av hund utendørs sier at utformingen av uteområdet ikke skal kunne påføre hunder skader, og at gjerder, hundehus og lignende må vedlikeholdes. Grunnen bør være godt drenert, slik at hunden sikres god hygiene og trivsel. Avføring bør fjernes daglig, og alle hunder skal ha tilgang på skygge i varmt vær.

Funn

- 23 av de 323 trekkhundeholdene (7 %) hadde regelbrudd.
- 28 av de 111 andre hundeholdene (25 %) hadde regelbrudd.
- 3 ganger ble det gitt hastevedtak.
- 25 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- 3 regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt.

Vurdering

Dette var ett av sjekkpunktene hvor vi fant flest regelbrudd. Nesten halvparten av regelbruddene handlet om at hunder sto i omgivelser med mye avføring. Hastevedtakene gikk på å fjerne avføring, vedlikeholde gjerder og gi hunder tilgang til skygge.

Vi fant tilfeller der hunder sto på for dårlig drenert grunn, slik at omgivelsene ble våte, skitne og utrivelige. Det var også manglende vedlikehold av for eksempel gjerder eller hundehus, som kunne påføre hunder skade. Noen hunder manglet tilgang til skygge eller hadde for lite lys der de sto stallet opp.

Uteområdet må være rent, tørt og trygt for at hunden skal trives.

Kapittel 2.4 Aktivisering

Her ser vi nærmere på sjekkpunktene *Aktivisering, fri bevegelse og mosjon* og *Sosial kontakt og sosialisering*.

Kapittel 2.4.1 Generelt om aktivisering

Regelverket om aktivisering og sosialisering

Regelverket for aktivisering av hunder som bor ute gis i dyrevelferdsloven § 23 om dyrs levestandard. Kravet til at dyr skal være tamme nok til å håndteres og stelles på forsvarlig måte, står i lovens § 24 om tilsyn og stell punkt d.

Mattilsynets tolkning av regelverket utdypes i veiledere.

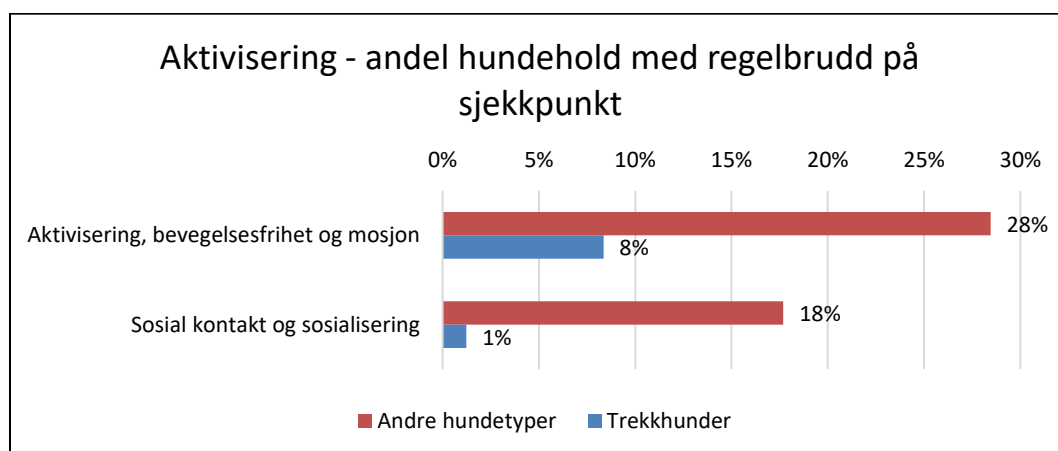
Hva betyr aktivisering og sosialisering for hunden?

Hunder har behov for stimulerende aktiviteter for å trives. Understimulerte hunder opplever dårlig velferd i form av kjedsomhet og frustrasjon. I tillegg til aktivisering har hunder behov for fri bevegelse og mosjon.

Sosial omgang med andre er et grunnleggende velferdsbehov for hunder. For at en hund skal bli trygg og sosial, må den få positive opplevelser med mennesker og andre hunder fra den er valp.

Etterleves regelverket?

I 9 % av trekkhundeholdene vi førte tilsyn med, fant vi mangler ved aktivisering eller sosialisering og sosial kontakt (figur 11). I de andre hundeholdene fant vi at 46 % av hundeholdene hadde regelbrudd.

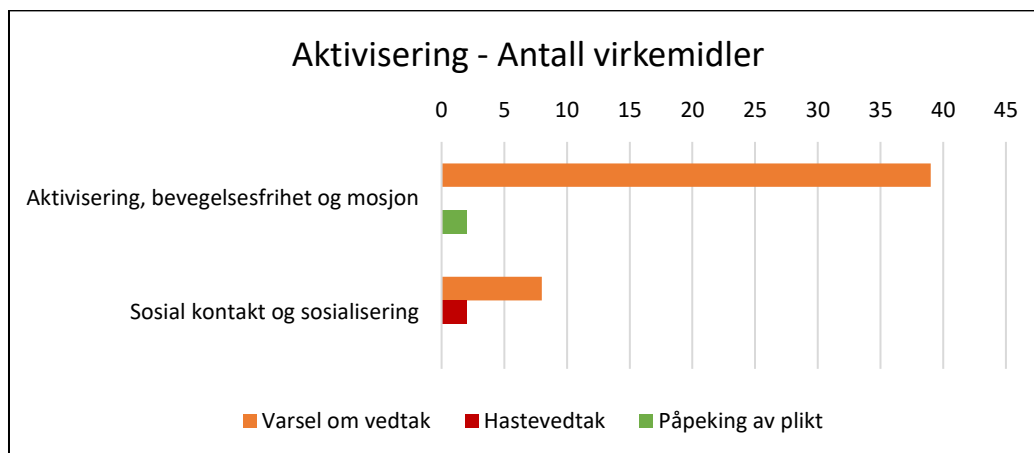

Figur 11: Andel regelbrudd for trekkhundeholdene (blå søyler) og de andre hundeholdene (røde søyler) på sjekkpunktene om aktivisering. Utvalget av hundeholdene og størrelsen på de to gruppene er ulike. Det fører til at vi ikke kan sammenlikne dem.

Hvilke virkemidler brukte vi?

For å rette opp regelbrudd på dette tilsynsområdet ble det gitt flest varsel om vedtak (figur 12). To alvorlige regelbrudd, som gjaldt sosialisering av hundene, ble fulgt opp med hastevedtak. To regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt. Mattilsynet veiledet om hunders behov for aktivisering, sosial kontakt og sosialisering på mange tilsynsbesøk.

Figur 12: Fordelingen av virkemidlene (antall) for begge gruppene på sjekkpunktene om aktivisering.

Kapittel 2.4.2 Sjekkpunktet *Aktivisering, bevegelsesfrihet og mosjon*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd.»

(dyrevelferdsloven § 23 første ledd)

Utdyping av regelverket

For at hunder skal ha god velferd må de ha bevegelsesfrihet til å utøve normal atferd, samt tilstrekkelig aktivisering og mosjon. Hva som er tilstrekkelig aktivisering og mosjon for den enkelte hund, varierer med blant annet rase, helsetilstand og alder. Mattilsynet vurderer at for å oppfylle dyrevelferdslovens krav, skal hunder som holdes i hundegård eller oppbundet, ha mulighet til å løpe fritt på et større område eller trenes flere ganger i uken. Hunder som står bundet, skal kobles fra oppbindingen i minst 10 timer per uke, fordelt på flere ganger i uka.

Funn

- 26 av de 323 trekkhundeholdene (8 %) hadde regelbrudd.
- 31 av de 111 andre hundeholdene (28 %) hadde regelbrudd.
- 39 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- 2 regelbrudd ble fulgt opp med påpeking av plikt.

Vurdering

I prosjektet så vi en del tilfeller av at hunder fikk for lite aktivisering. Dette var ett av de tre sjekkpunktene med flest regelbrudd. Hunder ble kjørt med, fikk gå tur eller løpe løs innimellom, men så lite eller sjelden at behovet for aktivisering ikke ble godt nok ivaretatt.

I 20 tilfeller avdekket tilsynet at hunder hadde stått oppbundet eller i hundegård i minst en uke i strekk, uten aktivisering eller mosjon. Noen trekkhunder hadde stått permanent oppbundet i nesten tre måneder. Det var også flere tilfeller av at jakthunder stod i hundegården hele tiden, unntatt i jaktsesongen. Flere hundeholdere opplyste dessuten at hundene deres ikke fikk gå tur eller løpe løs på egnet område i båndtvangstiden. Noen

hundeeiere oppga at de ikke luftet hundene sine på grunn av egne helseproblemer, vær og føreforhold eller praktiske omstendigheter.

Det er vanskelig å påvise at hunder får for lite aktivisering. Vi la derfor vekt på å spørre hundeholderen om hvordan rutinene for dette var, og å veilede om regelverket når det var behov for det. Mangel på hundespor i gammel snø, i eller rundt hundegården, tyder på at hunden ikke har fått løpe løs eller gå tur. Dette ble bemerket på flere tilsyn. Vi så også flere hundegårder med mye avføring der hundene stod. Dette tyder også på at hunden ikke luftes ofte nok. I noen tilfeller observerte vi hunder med dårlig muskulatur. Dette kan også indikere at hunden ikke får nok mosjon. Noen ganger påla vi hundeholderen å dokumentere aktiviseringen av hunden ved å skrive ned hva som ble gjort hver dag over en periode, eller filme det.

Noen av regelbruddene som ble registrert på dette kravpunktet, dreide seg ikke om aktivisering, men om forhold ved oppstallingen, slik som for korte kjettinger. Dette sjekkpunktet bør derfor sees i sammenheng med sjekkpunktet oppstallingsform og areal.

Kapittel 2.4.3 Sjekkpunktet *Sosial kontakt og sosialisering*

Regelverket

«Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd.»

(dyrevelferdsloven § 23 første ledd)

«Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at d) dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.»

(dyrevelferdsloven § 24 første ledd)

Utdyping av regelverket

Mattilsynet legger til grunn at hunder som oppstalles utendørs, skal være godt nok sosialiserte til at de ikke opplever stress og angst ved håndtering og stell, og i møte med andre hunder. Sosialiseringen av valper må påbegynnes før 8 ukers alder for å gi ønsket effekt.

Funn

- 3 av de 323 trekkhundeholdene (1 %) hadde regelbrudd.
- 20 av de 111 andre hundeholdene (18 %) hadde regelbrudd.
- 8 ganger ble det gitt varsel om vedtak med en frist for å gjennomføre vedtaket.
- 2 ganger ble det gitt hastevedtak.

Vurdering

De fleste trekkhundeholderne overholdt regelverket, både ved å sørge for tilstrekkelig sosialisering av valper, og ved å sørge for daglig sosial kontakt. Regelbrudd var vanligere i andre hundehold.

De fleste av regelbruddene på dette kravpunktet besto i at hunder stod oppstallet alene i lange perioder om gangen, uten selskap av mennesker eller andre hunder. Hunder stod alene i hundegårder som lå avsides til, eller isolert i binger og avlukker i driftsbygninger eller uthus.

De fleste hundene vi traff på tilsyn, fremstod som godt sosialiserte, men i flere hundehold var det hunder som var sky og tydelig redde for ukjente mennesker. Noen av regelbruddene bestod i at hundeholderen hadde for dårlige rutiner for sosialisering av valpene.

Det kan være vanskelig å påvise på tilsyn at en hund ikke får nok sosial kontakt, eller at det er mangelfull sosialisering som er årsaken til at en hund er sky. Vi la derfor vekt på å spørre hundeholderen om hvordan rutinene for dette var, og å veilede om regelverket når det var behov for det. At valper vokste opp med lite kontakt med mennesker og omverden, eller at flere hunder i en flokk var tydelig dårlig sosialisert, indikerte at regelverket ikke ble fulgt.

Kapittel 3 Oppsummering av funn og anbefalinger

Kapittel 3.1 Utdyping og vurdering av funnene med anbefalinger

I mange hundehold følges regelverket for dyrevelferd

Funnene i prosjektet viser at mange av hundeholderne følger regelverket for hold av hund utendørs. I tre fjerdedeler av trekkhundeholdene var det ingen regelbrudd. I de andre hundeholdene hadde nesten halvparten ingen regelbrudd. Det betyr at disse hundene fikk godt nok tilsyn og stell, tilfredsstillende oppstalling og nok aktivisering og sosial kontakt.

Selv om dyrevelferden var tilfredsstillende i mange hundehold, fant vi brudd på regelverket i en fjerdedel av trekkhundeholdene vi førte tilsyn med. I de andre hundeholdene, som stort sett var et risikobasert utvalg, fant vi at flere enn halvparten hadde regelbrudd.

Det var relativt få regelbrudd som var så alvorlige at vi gav hastevedtak. Men mange regelbrudd som førte til varsel om vedtak, hadde også stor betydning for hundenes velferd. Vi fant også at flere av hundeholdene med regelbrudd hadde brudd på mange av de ti sjekkpunktene. Oppstalling av hunder utendørs er krevende på mange måter, og ikke alle hunder er egnet til det, noe resultatene fra prosjektet også viser.

Sjekkpunktet Hundehus/oppholdsrom hadde flest regelbrudd

Adgang til et egnet og trygt tilholdsrom er et sentralt krav i dyrevelferdsloven, og en forutsetning for at en hund skal kunne bo ute. Hundens rase, alder, pelstype, hold og helsetilstand avgjør hvilke krav som stilles til tilholdsrommet.

Vinterpels defineres som tykk underull og dekkhår som holder underullen og huden tørr. Hunder av blandingsrasen alaska husky, som er den mest brukte trekkhundtypen i Norge, har svært varierende grad av vinterpels. Det er fordi hunder som gjerne avles inn for å bedre løpsegenskapene, er av raser med dårlig vinterpels. Erfaringer fra prosjektet viser at hundeholdere gjør ulike vurderinger av disse blandingshundenes evne til å bo ute om vinteren uten isolert hundehus. Mattilsynets veileder sier at hunder som bor ute, bør ha isolert hundehus ved behov. VKM-rapporten oppgir at et av de viktigste tiltakene for å redusere risiko for at hunder som bor ute fryser, er å gi hunden tilgang til isolert hundehus.

Hunder med for dårlig pels og tisper med valper er eksempler på hunder som ikke skal bo ute om vinteren. Når hunden ikke er egnet til å bo ute, skal den ha tilgang på et romslig oppholdsrom som kan varmes opp ved behov.

Mange hunder hadde ikke egnet liggeunderlag

De fleste regelbruddene på sjekkpunktet hundehus/oppholdsrom besto i at hunder ikke hadde egnet liggeunderlag. Vi så i mange tilfeller at hunder lå direkte på gulvet uten halm eller annet underlag. I andre tilfeller var liggeunderlaget vått eller uegnet på andre måter. Flere hundeholdere opplyste at de ikke ga hundene liggeunderlag om sommeren.

Hensikten med et tørt, rent og mykt liggeunderlag er ikke bare at hunden skal kunne holde varmen, den skal også ha muligheten til å ligge komfortabelt. En hund som ligger på hardt

underlag, har økt risiko for trykkskader på albuer og haser der knoklene ligger rett under huden. Derfor er det viktig med et egnet liggeunderlag om sommeren også.

*Bilde 2: Hunden har en komfortabel liggeplass. En stor åpning kan gjøre at hunden ikke klarer å varme opp hundehuset om vinteren.
Foto: Tone Beate Hansen*

Mange hunder hadde ikke gode nok hus

Konstruksjonen, byggematerialene og vedlikeholdet er avgjørende for at et hundehus skal fungere godt. Hundehuset bør ikke være for stort, og åpningen bør ikke være større enn at hunden enkelt kommer seg gjennom. Dette reduserer varmetapet og gjør det enklere for hunden å holde varmen om vinteren. Huset skal likevel være stort nok til at hunden kan stå oppreist, snu seg rundt, og ligge i en naturlig stilling. Hundehuset må være konstruert slik at det gir beskyttelse mot vær og vind. Huset kan med fordel være isolert, med tilstrekkelig ventilasjon, for å redusere faren for at det dannes kondens på innsiden.

Anbefaling fra prosjektgruppa

Det er viktig at hundeholderen nøye vurderer hva slags type oppstalling hver hund trenger. Mattilsynets veileder til hold av hund utendørs beskriver nærmere hvilke hunder som vurderes som egnet til å bo ute året rundt.

Prosjektgruppa anbefaler at hundehus er isolert, spesielt i gulv og tak. Huset bør også være hevet opp fra bakken for å unngå fukt. Åpningen bør ikke være for stor, men hunden må likevel ha lett adgang til huset. Det bør alltid være tilgang til liggeunderlag, slik at hunden kan velge å ligge komfortabelt.

Bilde 3: Et dårlig konstruert og vedlikeholdt hundehus gir ikke hunden beskyttelse mot vær og vind. Her har hunden heller ikke en komfortabel og varmeisolerende liggeplass. Foto: Mattilsynet

Bilde 4: Dette er et eksempel på en godt konstruert oppholdsplass. Huset er hevet opp fra bakken, det har flatt tak og en hevet plattform som hunden kan ligge på. Åpningen til huset er ikke for stor, og den er plassert til den ene siden. Slik får hunden et lunt innemiljø. Foto: Mattilsynet

Mange hunder fikk ikke nok aktivisering, bevegelsesfrihet og mosjon

Hunder har behov for stimulerende aktiviteter, fri bevegelse og mosjon for å trives. Hva som er tilstrekkelig for den enkelte hund, varierer med bl.a. rase, helsetilstand og alder, men alle hunder har behov for slik aktivisering, hver dag. Å løpe løs på et egnet område, bli brukt til aktiviteter som trekk, jakt eller gjeting, gå tur, oppleve nye miljøer, ha sosial omgang med andre hunder, lydighetstrening, søke etter godbiter, gnage på kjøttbein eller være inne i boligen sammen med folk, er eksempler på stimulerende aktiviteter for hunder.

Brudd på dette sjekkpunktet kan ha alvorlige konsekvenser for dyrevelferden. For liten mulighet til å utøve naturlig atferd, som å løpe fritt, leke, snuse omkring, få bruke kroppen og være sosial med andre hunder, gjør at hunden kjeder seg. Den blir understimulert og frustrert, og opplever vedvarende stress. Stereotyp atferd, det vil si gjentagende og vedvarende atferdsmønstre som ikke har noen åpenbar funksjon, er tegn på slikt langvarig stress.

Bilde 5: Fri bevegelse er viktig for at hunden skal trives. Foto: Tone Beate Hansen

Hunder som trenes eller løper løs flere timer daglig, får vanligvis nok aktivisering på den måten. Mattilsynet vurderer at for å oppfylle dyrevelferdslovens krav skal hunder som holdes i hundegård eller oppbundet, ha mulighet til å løpe fritt på et større område eller trenes flere ganger i uken. Hunder som står bundet, skal kobles fra oppbindingen i minst 10 timer per uke, fordelt på flere ganger i uken.

At hunder ikke fikk nok aktivisering, bevegelsesfrihet eller mosjon, gikk igjen i mange av tilsynene der vi fant regelbrudd. I flere tilfeller hadde hunder stått oppbundet eller i hundegård i lange perioder, opptil flere måneder.

Anbefaling fra prosjektgruppa

Spesielt i store hundehold er det lite realistisk at hundeholderen skal trene eller gå tur med alle hundene hver dag. En stor luftegård hvor hundene kan slippes løs under tilsyn, er i praksis nødvendig for å oppfylle kravet om aktivisering og fri bevegelse, spesielt i båndtvangstiden. En adskilt tispesgård sikrer at hundene kan slippes fri også når det er tisper med løpetid i hundeholdet. Prosjektgruppa anbefaler at det legges til rette slik at hunder jevnlige kan løpe fritt på et trygt sted, året rundt.

Miljøberiking av hundegården kan ha god effekt på hundens muligheter til stimulerende aktiviteter, også utenom tur og trening. Mulighet til å grave, skillevegger mellom eller inni hundegården, stolper å markere på, opphøyde plattformer, holdbare leker og regelmessig ommøblering eller nye berikelser i hundegården er eksempler på miljøberikelser som er aktuelle for utendørs hundehold. Prosjektgruppa anbefaler at miljøberikelser brukes i alle hundehold hvor hunder bor ute.

Bilde 6: En opphøyet plattform er en populær hvileplass. Foto: Mattilsynet

Uteområdet må være rent, tørt og trygt for at hunden skal trives

For at en hund skal ha et trygt og trivelig uteområde, er det viktig med et tørt underlag, og at man fjerner avføring jevnlig. Smittestoff overlever lenger i våte omgivelser, og smittsomme sykdommer kan lettere spre seg i miljøet. Det er også nødvendig at gjerder og lignende holdes vedlike, slik at hunden ikke kan skade seg på skarpe gjenstander.

*Bilde 7: Slik kan det bli seende ut når underlaget der hunden står ikke er godt nok drenert.
Foto: Mattilsynet*

Hunder må ha tilgang til skygge når det er varmt, enten gjennom hundehusets plassering i hundegården, eller at det er satt opp tette vegger, seil eller annet som gir skygge.

Godt lys i området hvor hunden oppholder seg, er viktig for å kunne gi hunden tilsyn og stell. Lys er også viktig for at hunden skal føle trygghet og trivsel.

Prosjektgruppas anbefaling

Hundeholderen bør fjerne avføring fra området hvor hunden oppholder seg minst en gang om dagen.

Det er viktig å tenke på hundegårdens plassering i terrenget, underlaget og vegetasjonen i området når en hundegård skal etableres. Grunnen bør opparbeides grundig for å sikre god drenering.

Prosjektgruppa anbefaler at det monteres lys der hunden bor. God nok belysning der hunden oppholder seg er viktig for å kunne oppdage skader eller tegn på sykdom. Hunder har behov for lys på dagtid, for å holde seg orientert om omgivelsene og for å trives.

Nok mat er et grunnleggende behov, men noen hunder fikk ikke dette

God fôring, jevnlig holdvurdering og gjennomtenkte hygieniske fôringsrutiner er svært viktig for at hunder skal få dekket behovene sine.

Hunder som bor ute, bruker mer energi på å regulere kroppstemperaturen enn hunder som bor innendørs. Faktorer som vind, luftfuktighet og tilvenning til temperaturen (akklimatisering) påvirker energibehovet. Fôret må tilpasses hold, levemiljø, aktivitet, rase, alder, helse og spesielle behov, slik som drektighet og diegiving.

Holdet sier mye om hvorvidt hundene føres riktig. Holdskalaen vi bruker i Mattilsynet, går fra 1 til 9, hvor 1 er avmagret og 9 er overfet. Anbefalt holdklasse er 4-5. Holdvurderingen utføres ved å kjenne etter fettmengde og muskelfylde på ulike deler av hundekroppen.

Det er en treningssak å bli god på holdvurdering, og det finnes ulike skjematiske framstillinger av hvordan vurderingen kan gjøres. Det viktigste er at hundeholderen gjør de samme vurderingene hver gang, og jevnlig, for å kunne oppdage endringer hos hundene sine.

Prosjektgruppas anbefaling om fôring og fôringsrutiner

Holdvurdering er et nyttig verktøy for å sikre at hver hund får nok mat. Prosjektgruppa anbefaler at hundeholderen jevnlig gjør en holdvurdering av alle hundene sine for å oppdage endringer tidlig.

For å unngå oppblomstring av sykdomsfremkallende bakterier som kan føre til diaré eller andre sykdommer hos hundene, er det viktig med god hygiene i forbindelse med tilberedning og lagring av fôret. Enkelte bakterier kan også gi sykdom hos mennesker.

Et tilrettelagt fôrkjøkken med tilgang til vann er nødvendig for å ha god hygiene. Det er også viktig å ha gode rutiner for rengjøring av fôrbøtter og skåler.

Bilde 8: Skitne fôrbøtter gir grobunn for bakterier som kan gi sykdom.
Foto: Mattilsynet

Vann er et viktig næringsstoff, men ikke alle hunder fikk nok til å dekke behovet sitt

Selv om de fleste hundene fikk nok og rent vann, er det bekymringsfullt at noen ikke fikk det. Vann er ett av de viktigste næringsstoffene vi har. Hundens væskebehov avhenger av omgivelsene, fysisk aktivitet, helse, kosthold og livsfase. For eksempel har drektige og diegivende hunder og hunder i mye aktivitet økt behov for vann. Proteinrikt fôr, kald og tørr luft og varmt vær vil også øke væskebehovet.

God væskebalanse gir bedre appetitt og bedre evne til å regulere kroppstemperaturen. For hunder som bor ute, er dette spesielt viktig. Dårlig væskebalanse virker inn på fysiske prosesser i kroppen, og følelsen av tørst gir dårlig velferd.

Selv om hunden har god tilgang på vann, kan det likevel være grunner til at den ikke får i seg nok væske. Stress kan hindre hunden å drikke tilstrekkelig. Oppkast og diaré fører til mindre opptak av væske i fordøyelseskanalen.

Prosjektgruppas anbefaling

Veilederen for hold av hund utendørs sier at hunder skal få vann minst to ganger i døgnet. I mange tilfeller vil dette ikke være nok, verken sommer eller vinter. Det kan også være vanskelig å vurdere om hver enkelt hund får nok væske. Prosjektgruppa anbefaler derfor at hunder har tilgang på vann hele døgnet. I kuldeperioder kan det være utfordringer med at vannet fryser, og da skal hunder ha vann minst to ganger i døgnet.

For å gjøre tildelingene av vann enklere anbefaler prosjektgruppa også at hunder vennes til å drikke rent vann, i tillegg til vann med fôr eller annen smak. Dette er spesielt en fordel i konkurransesituasjoner.

Som en enkel tommelfingerregel kan vi si at vannbehovet til en hund dekkes slik: 5-10 dl drikkevann (inkl. fôrsuppe) per 10 kg kroppsvekt per dag. Innenfor dette intervallet ligger både vedlikehold og forbruk ved fysisk aktivitet og trening.

Ikke alle hunder har stor nok plass å bevege seg på

Prosjektet viste at hunder ikke alltid har stort nok areal der de oppholder seg størstedelen av tiden. De fleste regelbruddene gjaldt for lite areal i hundegården eller for lite areal på grunn av at kjettingen hunden stod bundet i, var for kort.

Hunder skal ha stor nok plass til å kunne utøve naturlig adferd. De har også behov for aktivisering for å trives. Regelverket gir rom for en skjønnsmessig vurdering av hva som er tilstrekkelig areal for en hund. Denne vurderingen avhenger blant annet av hvor mye aktivisering og mosjon hunden får.

Å stå bundet er et større hinder for fri bevegelse enn å stå i hundegård. Oppbinding gjør det utfordrende å oppfylle § 23 i dyrevelferdsloven, som blant annet sier at levemiljøet skal gi muligheter for stimulerende aktiviteter og bevegelse. Å holde en hund bundet med kjetting eller bånd som er kortere enn 2 meter, vil derfor vurderes som et klart regelbrudd, uavhengig av mosjonen eller aktiviteten hunden ellers får.

Bilde 9: Denne hundegården er godt tilrettelagt for oppbinding som oppstillingsform. Kjettingen hundene er oppbundet i, kan bevege seg fritt rundt stolpen. Området er inngjerdet, slik at hundene enkelt kan slippes fri. Foto: Petter Jahnsen

Prosjektgruppas anbefaling om hunder som står bundet

Når en hund står bundet store deler av døgnet, har den svært begrensede muligheter til å være i bevegelse og utøve annen naturlig atferd. Mattilsynets tolkning av dyrevelferdsloven fremgår av veilederen for hold av hunder ute, og innebærer at disse hundene skal slippes løs

fra oppbindingen flere ganger ukentlig, og minst 10 timer per uke. Prosjektgruppa anbefaler at dette skjer hver dag. Vi minner også om at krav om fri bevegelse og mosjon gjelder hele året, og er spesielt viktig i perioder hvor hundene ikke er i trening.

I større hundehold er det i praksis ikke mulig å gi alle hundene nok aktivisering gjennom hele året, dersom ikke hundene kan slippes løs på et egnet område. For å gjøre det enklere å slippe hundene løs, bør det være et inngjerdet område tilgjengelig. Området bør være stort nok til at hundene kan få bevege seg som de ønsker.

I prosjektet så vi flere tilfeller av at løpetid ble brukt som forklaring på hvorfor hundene ikke hadde fått aktiviseringen de har behov for. Adskilt tisper- og hannhundegård er en enkel måte å unngå slike problemer på.

Prosjektgruppas anbefaling om oppstalling i hundegård

Oppstalling i hundegård krever også mye innsats fra hundeholderen når det gjelder å gi hunden muligheter til stimulerende aktiviteter, fri bevegelse og mosjon. For at hunden skal få dekket behovene sine vurderer prosjektgruppa at det er nødvendig å ta hunden ut av hundegården hver dag.

Prosjektgruppa anbefaler at hundegården er minimum 12 m², uavhengig av aktiviteten hunden får, og at arealet økes dersom flere hunder skal bo der. Hunder i samme hundegård må gå godt i lag, og hundeholderen må sørge for at hunder som ikke trives der, får annen oppstalling.

Hundeholderen skal sørge for at syke og skadde hunder får ekstra tilsyn og stell når det er behov for det

Hunder som bor ute, oppholder seg mindre sammen med hundeholderen. Det er derfor vanskeligere å oppdage sykdom, skader eller andre forhold som trenger oppfølging.

Rutiner for tilsyn med hver enkelt hund er avgjørende for god dyrevelferd. I store hundehold er slike rutiner spesielt viktige, fordi det er vanskelig å holde oversikten over mange individer. Når flere personer deltar i stellet av hundene, må informasjonsflyten være god og gjerne skriftlig.

For å kunne vurderer om en hund er egnet til å bo ute hele eller deler av året, er det flere faktorer hundeholderen må ta hensyn til. En hund som i utgangspunktet er egnet til å bo ute året rundt, kan for eksempel på grunn av sykdom ha behov for oppvarmet oppholdsrom i en periode. Gamle hunder har lettere for å fryse og er mer utsatt for helseproblemer, og trenger derfor ekstra oppfølging. Valper som er under 6 måneder og valper/unghunder over 6 måneder som ikke har utviklet full vinterpels, er ikke egnet til å bo ute om vinteren. Tisper med valper skal også ha tilrettelagt oppstalling.

Prosjektet viste at ikke alle hundeholdere har gode nok rutiner for å sjekke at hver enkelt hund får dekket behovene sine. Sykdom og skader som ikke behandles, kan påføre hunden betydelig lidelse. Hundeholderen har en plikt til å holde oversikt over hundene sine og handle riktig når sykdom og skader oppstår.

Prosjektgruppas anbefaling

Alle hundeholdere bør ha gode rutiner for å sjekke hundene sine jevnlig. Dette er viktig for at endringer hos hunden, som for eksempel hold, sykdom eller skader, skal oppdages så tidlig som mulig. På den måten kan hunden få den oppfølgingen som er nødvendig.

Prosjektgruppa anbefaler at det føres helsebøker for hver hund, spesielt i hundehold med mange hunder hvor det ofte er flere som deltar i stellet av hundene.

Tannhelseproblemer er utbredt hos alle hunderaser. En sjekk av tenner og munnhule må derfor inngå når hundeholderen jevnlig forsikrer seg om at hver enkelt hund er frisk og rask.

Hundeholderen må også ha en plan for oppfølgingen av syke og skadde hunder. Når en hund er syk eller skadet, er den mer utsatt for å fryse. Sårskader gror også dårligere når det er kaldt. Det er viktig at hundeholderen tar hensyn til dette og tilrettelegger oppstallingen.

*Bilde 10: Hundeholderen må ta hensyn til hunder med skader.
Foto: Odd Arild Haugvold*

Hundeholderen har ansvaret for å beskytte hundene mot sykdom

Dette innebærer vaksinerings, behandling mot innvollsorm, isolering av syke hunder og generell hygiene i hundeholdet.

Hunder som holdes i store grupper, og spesielt de som har tett kontakt med hverandre, har større risiko for å bli smittet. Hunder som er i kontakt med andre hunder utenfor hundeholdet, kan ta med seg smitte hjem og utgjøre en fare for utsatte hunder.

Noen av sykdommene vi anbefaler vaksinerings mot, gir alvorlig sykdom og kan forårsake at hunder dør. Valper som ikke vaksineres tidlig nok, er spesielt utsatt.

Andre mindre alvorlige sykdommer blir det også anbefalt vaksinerings mot i hundehold med stort smittepress. Kennelhoste gir ikke en alvorlig sykdom hos en frisk hund, men senker prestasjonsevnen betraktelig. Sykdom gir uansett dårlig velferd.

*Bilde 11: Valper kan være mer utsatt for smitte enn voksne hunder. Derfor er det viktig at de vaksineres og behandles mot innvollparasitter.
Foto: Odd Arild Haugvold*

Prosjektgruppas anbefaling

For å redusere smittepresset i miljøet og minske behovet for parasittbehandlinger, er det viktig med god hygiene. Prosjektgruppa anbefaler å fjerne avføring minst en gang om dagen.

Det er viktig å isolere syke dyr for å begrense smitte til andre hunder. I større hundehold bør det være oppstillingsmuligheter som gjør dette mulig. Det er også viktig å holde uvaksinerte hunder adskilt fra hunder som har vært i miljø med høyt smittepress. Vi anbefaler alle å følge Statens legemiddelverks råd for vaksinerings og behandling mot innvollorm.

Sosial kontakt og sosialisering er et grunnleggende velferdsbehov hos hunder

Gjennom hele livet er sosial omgang med mennesker, og helst også andre hunder, et grunnleggende velferdsbehov for hunder. Når hunder holdes utendørs, opplever de gjerne mindre menneskekontakt enn hvis de bor inne i huset sammen med folk. Enslige hunder som står ute dagen lang, er spesielt utsatt for dårlig dyrevelferd som skyldes for lite sosial kontakt. I prosjektet så vi flere eksempler på dette. De fleste av regelbruddene på dette sjekkpunktet besto i at hunder stod oppstallet alene i lange perioder om gangen, uten selskap av mennesker eller andre hunder. Hunder stod alene i hundegårder som lå avsides til, eller isolert i binger og avlukker i driftsbygninger eller uthus. Et levemiljø som innebærer at hunden er sosialt isolert store deler av tiden, er ikke i overenstemmelse med regelverket.

Sosialisering i perioden fra 3-12 ukes alder er avgjørende for at valper skal bli trygge og tillitsfulle hunder. Hvis hunden er dårlig sosialisert som valp, er den utsatt for større belastninger senere i livet fordi nye situasjoner, fremmede mennesker og håndtering oppleves stressende. Det er derfor viktig at hundeholderen bruker tid på å håndtere valper på en positiv måte, og også venne dem til andre mennesker, hunder og ulike miljøer.

Bilde 12: Valper må tidlig vennest til andre hunder og mennesker for å bli trygge og omgjengelige.
Foto: Cilje H.A Moe/Norsk Kennel Klub.

Prosjektgruppas anbefaling

Tidlig sosialisering og tilvenning av valper er den viktigste investeringen en hundeholder gjør for å få trygge og tillitsfulle hunder. Prosjektgruppa anbefaler derfor at hundeholderen tidlig venner valpene til ulike mennesker, dyr og miljøer som de forventes å møte senere i livet

Hunder som plasseres bortgjemt på tomte, i driftsbygninger eller liknende, kan bli ensomme hvis de får for lite kontakt med mennesker. Prosjektgruppa anbefaler hundeholdere å tenke nøye gjennom hvor hundene plasseres i forhold til muligheter for å følge med på aktivitetene i husholdet og oppnå sosial kontakt. Hunder bør ikke stå alene i hundegård det meste av døgnet.

Kapittel 3.2 En oppfordring til interesseorganisasjonene

Prosjektet viser at utendørs hundehold kan være krevende for alle typer hunder. Det er stor variasjon mellom interesseorganisasjonene når det gjelder hvilken oppmerksomhet som rettes mot velferd for hund. Prosjektgruppa oppfordrer derfor flere interesseorganisasjoner til å iverksette tiltak for å spre informasjon om hva som skal til for at en hund skal ha det bra. Det er viktig at informasjonen også omfatter velferd for hunder som skal bo ute. Norges hundekjørerforbund har laget retningslinjer for ansvarlig hold av trekkhunder. Norsk Kennel Klub har utarbeidet etiske retningslinjer for hold og trening av hund. Dette er eksempler på veiledning til hundeholdere som interesseorganisasjonene har spisset mot sine medlemmer.

Kapittel 3.3 Innspill til Mattilsynet fra prosjektgruppa

Prosjektgruppa har gjort noen erfaringer som vi mener at Mattilsynet kan ha nytte av i framtiden.

Vi trenger bedre verktøy for å føre risikobaserte tilsyn

Utendørs oppstalling av hunder krever mye av hundeholderen. Dersom kompetansen mangler, enten det gjelder kunnskap, økonomi eller arbeidsinnsats, kan det få store konsekvenser for dyrevelferden. Resultatene fra tilsynsprosjektet viser at selv om mange

følger regelverket, fant vi regelbrudd i en tredjedel av tilsynene. Mattilsynet bør derfor ha oversikt over hvor de utendørs hundeholdene befinner seg, og føre risikobasert tilsyn med dem. For å få til dette trenger vi bedre verktøy enn vi har i dag. Sverige har obligatorisk id-merking og registreringsplikt på alle hunder. En slik oversikt ville også vært nyttig for oss som tilsynsmyndighet på dyrevelferd og dyrehelse.

Prosjektgruppa mener at det er på tide med en forskrift som fastsetter krav til hold av hund

Hunder er krevende dyr å ha, og flere og flere skaffe seg dem. Vi har i dag veiledere, både for vanlig hundehold og for utendørs hold av hund. Veiledernes hensikt er å informere hundeholderne om hvordan Mattilsynet tolker dyrevelferdsloven. På denne måten får alle en felles forståelse av hva som er innenfor regelverket. Siden veilederne ikke er regelverk, men uttrykker vurderinger og anbefalinger, brukes «bør» og «kan» fremfor «skal» og «må». Samtidig blir veilederne brukt i begrunnelser for vedtak som fattes på bakgrunn av forvaltningens skjønnsutøvelse og med hjemmel i dyrevelferdsloven. Tilbakemeldingene fra inspektørene som deltok i prosjektet, tyder på at dette kan være utfordrende å kommunisere til hundeholderen.

Sverige har lenge hatt forskrifter om hundehold. Prosjektgruppa mener det er behov for et slikt regelverk i Norge også.

Veilederen for hold av hund utendørs bør revideres

Til prosjektet ble det utarbeidet en veileder til sjekkpunktene inspektørene skulle føre tilsyn med. Denne veilederen baserer seg på gjeldende dyrevelferdslov og er brukt av inspektørene i tilsynsperioden. Prosjektgruppa mener at dette dokumentet kan brukes til å forbedre den eksisterende veilederen, ved at utdypinger og presiseringer av aktuelle problemstillinger allerede er utarbeidet i dokumentet.

Kapittel 3.4 Prosjektgruppas forslag til endringer i veileder for hold av hund utendørs

Veileder for hold av hund utendørs er Mattilsynets tolkning av dyrevelferdsloven når det gjelder forsvarlig hold av hunder utendørs. Prosjektgruppa presenterer i dette kapittelet noen av de forslagene vi har til endringer i veilederen, basert på de funnene og erfaringene vi har gjort oss i prosjektarbeidet. Forslagene våre blir formidlet til dem som skal vurdere om veilederen skal revideres. De vil gjøre en selvstendig vurdering av innspillene våre.

Innspill prosjektgruppa har fått fra inspektørene som har ført tilsyn i prosjektet, er at det er behov for å utdype og presisere anbefalingene i veilederen. Dette vil hjelpe inspektøren til å gjøre gode skjønsmessige vurderinger, og det vil bli enklere for hundeholdere å forstå Mattilsynets vurderinger. Prosjektgruppa mener at veilederen som ble laget til sjekkpunktene i prosjektet, kan utdype punktene som står der i dag. Vi foreslår derfor at denne teksten tas inn i den eksisterende veilederen.

Hunder i hundegård har også behov for å få nok aktivisering

Erfaringer fra prosjektet viser at det er behov for å komme med tydeligere anbefalinger når det gjelder aktivisering av hunder som står oppstallet i hundegård. Det er presisert at hunder som står oppbundet, skal være koblet fra oppbindingen minst 10 timer per uke, fordelt på flere ganger i uka. Veilederen er ikke tydelig når det gjelder hvor mye aktivisering en hund i hundegård skal ha, eller at den må tas ut av hundegården. Prosjektgruppa anbefaler at dette tydeliggjøres i en revidert veileder.

Hunder bør som hovedregel ha fri tilgang til drikkevann

Veilederen bør tydeliggjøre at hunder som hovedregel skal ha kontinuerlig tilgang på drikkevann der de står oppstallet. I perioder om vinteren, hvor dette ikke er praktisk mulig, bør vann tildeles minimum to ganger daglig.

I større hundehold er det i praksis nødvendig med luftegård for å gi alle hunder nok aktivisering

Spesielt i hundehold hvor hundene står oppbundet, er det i praksis nødvendig med et større inngjerdet område, slik at hundene kan få oppfylt behovet for fri bevegelse hele året. Erfaringer fra prosjektet viser at dette er spesielt viktig i perioder hvor hundene ikke trenes eller brukes aktivt. En løpegård vil også gjøre det enklere å aktivisere alle hundene i hundeholdet hele året, som for eksempel gamle hunder som ikke lenger er i trening. Prosjektgruppa anbefaler at dette tas inn i en revidert veileder.

Oppbinding er akseptabelt, men det forutsetter nok aktivisering

Prosjektgruppa mener at det ikke først og fremst er størrelsen på hundeholdet som er avgjørende for om hunder kan stå på tradisjonell oppbinding (minimum 2 meter kjetting). Det er heller avgjørende at hundeholderen har kapasitet og fasiliteter til å gi alle hundene nok aktivisering.

Prosjektgruppa mener det derfor er viktig at det i en revidert veileder presiseres at oppbinding på kort kjetting, slik som tradisjonelt gjøres i mange trekkhundehold, kun tillates i hundehold hvor hundene brukes aktivt, og hvor treningen/aktiviteten loggføres.

Miljøberikning fremmer stimulerende aktivitet

Berikning av miljøet har god effekt på hundens muligheter til stimulerende aktiviteter utenom tur og trening. Mulighet til å grave, en forhøyet plattform eller flatt tak på hundehusene til å ligge på, skillevegger inni hundegården, stolper å markere på, holdbare leker og regelmessig ommøblering eller nye ting å utforske i hundegården, er eksempler på miljøberikelser som er aktuelle for utendørs hundehold. Med bakgrunn i at aktivisering var et av sjekkpunktene med flest regelbrudd, anbefaler prosjektgruppa at miljøberikelser i hundegårder omtales i en revidert veileder.

Muligheter for å skille hannhunder og tisper forenkler aktiviseringen av alle hundene

Erfaringer fra prosjektet viser at løpetid kan føre til mindre aktivisering av hunder. Dette er uheldig. Det bør være mulig å skjerme tisper med løpetid fra hannhunder for å unngå unødig stress for begge kjønn og uønskede parringer. Egne hundegårder for tisper og hannhunder er en måte å løse dette på. Prosjektgruppa mener det er viktig å ta dette med i en revidert veileder.

Hundehus som brukes vinterstid bør isoleres

For dårlige hundehus var det vanligste regelbruddet i prosjektet. Tilgang til et egnet tilholdsrom er en forutsetning for at en hund som bor ute, skal ha god velferd. Prosjektgruppa mener det er behov for å heve minimumsstandarden for hundehus som brukes om vinteren. I en revidert veileder bør det derfor legges vekt på at hundehus som brukes vinterstid, skal være isolert, minimum i gulv og tak.

God belysning er viktig for tilsyn, stell og trivsel

Tilstrekkelig lys i hundegården er viktig for å kunne gi hver hund godt tilsyn og stell. Hunder har også behov for lys for å trives. Derfor er det viktig at hundene har lys i hundegården i en periode som tilsvarer normal dagslyslengde, det vil si at hundene har lys også når hundeholderen ikke er tilstede. Eksisterende veileder nevner ikke behovet for lys. Prosjektgruppa anbefaler derfor at dette tas inn i en revidert veileder.

Kapittel 4 Organisering, bakgrunn og gjennomføring

Kapittel 4.1 Generelt om tilsynsprosjekter

Et tilsynsprosjekt er et tidsavgrenset prosjekt hvor Mattilsynet kontrollerer om aktører i en gitt bransje etterlever regelverket. Tilsynet er koordinert, både i tid og innhold. Mattilsynet får på denne måten nyttig informasjon om tilstanden på området, samtidig som vi bidrar til bedre regelverksetterlevelse. Inspektørene får opplæring for å harmonisere gjennomføringen av tilsynet og virkemiddelbruken.

Et tilsynsprosjekt kan bruke ulike virkemidler for å stimulere virksomhetene til å etterleve regelverket. Som regel gjennomføres det tilsyn i virksomhetene, som følges opp med ulike virkemidler (se kapittel 4.6). Ofte brukes også andre virkemidler, som informasjonsarbeid og samarbeid med bransjeorganisasjoner og med andre myndigheter.

De nasjonale tilsynsprosjektene eies av ansvarlig fagavdeling ved Mattilsynets hovedkontor, avhengig av hvilket område som skal kontrolleres. Planleggingen og gjennomføringen av prosjektene er som hovedregel delegert til en region med regiondirektøren som prosjektansvarlig. Regiondirektøren utpeker en prosjektleder, som oppretter en prosjektgruppe. Prosjektgruppa har det daglige ansvaret for gjennomføringen av prosjektet.

Kapittel 4.2 Organisering av prosjektet

Det er Mattilsynets hovedkontor ved Avdeling planter og dyr, ved direktør Karen Johanne Baalsrud, som eier prosjektet. Region Nord ved regiondirektør Geir Arne Ystmark har prosjektansvaret. Prosjektlederen har sammen med prosjektgruppa hatt ansvaret for planlegging, forberedelser og etterarbeid. Inspektører i hele landet har ført tilsyn i prosjektet.

Prosjektgruppa bestod av:

Charlotte Tokle Schytte, kommunikasjonsrådgiver, region Nord
Gidske Kvasnes Reisvaag, seniorinspektør, region Øst
Maria Været Veggeland, seniorrådgiver, Seksjon dyrevelferd
May Helene Hetta, seniorinspektør, region Nord
Odd Arild Haugvold, seniorinspektør, region Øst
Therese Berger, seniorinspektør, prosjektleder, region Nord

Prosjektgruppa ønsker å takke alle som har bidratt i arbeidet med prosjektet.

Interne referanser:

Anne Døsen, seniorinspektør, prosjektleder kalveprosjektet, region Nord
Ann-Elisabeth Hammer, seniorrådgiver, Stab Kommunikasjon
Baard Birkeland, jurist, seniorrådgiver, Seksjon dyrevelferd
Hege Bianca Bysheim, seniorrådgiver og MATS-kontakt, Seksjon dyrevelferd
Helka Aimola, seniorrådgiver, Stab Virksomhetsstyring
Mette Nordsteien, seniorrådgiver, Stab Virksomhetsstyring
Interregionalt fagforum Dyrevelferd
Seksjon IKT

Eksterne referansepersoner:

Arild Jøssund, sjefsveterinær Finnmarksløpet og Femundsløpet
Cathinka Kjelstrup, tidligere ansatt i Norsk sau og geit
Ingrid Wiik Haugbjørg, veterinær/hundekjører
Kristin W. Prestrud, tidligere veterinær i Norsk Kennel Klub
Kristoffer Tysnes, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)
Lotte Friid Fladeby, tidligere fung.gen.sekr, Norges Hundekjørerforbund
Silje Martinsen, NOAH- for dyrs rettigheter
Steinar Dagestad, leder Etikk og Samfunnskomiteen, Norges Hundekjørerforbund
Tone Beate Hansen, Norsk Siberian Husky Klubb
Webjørn Svendsen, Norges jeger og fiskerforbund
Øystein Ahlstrøm, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)

Kapittel 4.3 Bakgrunn

I 2014 hadde Mattilsynet en særskilt satsing på tilsyn med kjæledyr. Det ble blant annet laget veiledere for hold av og tilsyn med hund og katt. Det viste seg å være lite hensiktsmessig å inkludere store utendørs hundehold i tilsynsveilederen for hund, siden denne type hundehold på vesentlige områder skiller seg fra vanlig hold av hund som kjæledyr. Videre ble det konkludert med at det var behov for å gjennomgå gjeldende veileder for hold av hund utendørs fra 2003, for å tilpasse denne til gjeldende dyrevelferdslov og ny kunnskap.

I 2016 ba Mattilsynet Vitenskapskomiteen for Mattrygghet (VKM) om å kartlegge kunnskapen om hunder som bor ute. Vi ba om en risikoanalyse av konsekvenser for dyrevelferden ved permanent utendørs oppstalling av hund, og kunnskap om tiltak som kan minske risikoen for dårlig velferd. Behov for fri bevegelse, stimulerende aktivitet, hus og liggeunderlag, samt egnethet til å tåle lave/høye temperaturer var viktige elementer i oppdraget. Rapporten fra VKM ble publisert 23.mars 2017.

Mattilsynets hovedkontor meldte inn store hundehold som et mulig nasjonalt tilsynsprosjekt fordi de vurderte dette som et hensiktsmessig neste steg i arbeidet med slike hundehold. Prosjektgruppa vurderte at det var behov for å inkludere alle typer hunder som bor ute i prosjektet, og at det ville være interessant å se på hundehold av alle størrelser.

Mattilsynet skal være kunnskapsbasert. Prosjektgruppa satte seg derfor inn i rapporten fra VKM. Vi avholdt oppstartsmøte for å hente innspill fra interesseorganisasjonene og dyrevernorganisasjonene tidlig i prosjektperioden. Kunnskapen og innspillene som ble samlet inn i starten av prosjektet, dannet grunnlaget for hvilke forhold vi valgte å rette oppmerksomheten mot i tilsynsperioden.

Kapittel 4.4 Regelverksgrunnlag

I prosjektet ble det ført tilsyn etter følgende regelverk:

- dyrevelferdsloven³

Mattilsynet har myndighet til å føre tilsyn og fatte vedtak etter dyrevelferdsloven § 30.

Dyrevelferdsloven stiller en rekke generelle krav til hvordan dyr skal ha det. Det finnes ingen forskrifter med mer spesifikke bestemmer for hold av hund, men Mattilsynet har laget veiledere, både om hundehold generelt og om utendørs hundehold spesielt. Veilederne er faglig funderte og beskriver hva Mattilsynet mener skal til for å oppfylle dyrevelferdslovens

---

³ Lov 19. juni.2009 nr. 97 om dyrevelferd

bestemmelser. Regelverket gir rom for å bruke skjønn, og det finnes ofte flere ulike måter å oppnå etterlevelse på. Veilederne skal gi inspektørene et grunnlag for å utøve skjønnet på en faglig forsvarlig måte, men fritar dem ikke fra å gjøre skjønsmessige vurderinger i hvert enkelt tilfelle. Vi har brukt to av Mattilsynets veiledere i prosjektet, *Veileder for hold av hund utendørs*⁴ og *Tilsynsveileder hund*⁵.

Forvaltningsloven⁶ har bestemmelser om gjennomføring av inspeksjon og saksbehandling. I tillegg har Mattilsynet interne rutiner for saksbehandling⁷ og bruk av virkemidler⁸ i tilsynssaker.

Regelverket skal sikre et tilfredsstillende hundehold

Kravene som stilles i regelverket skal sikre tilfredsstillende velferd. I mange tilfeller er det fornuftig å gjennomføre flere tiltak, som gir et mer optimalt hundehold. Det har imidlertid ikke Mattilsynet anledning til å kreve.

Kapittel 4.5 Virkemidler

Mattilsynet fører tilsyn med at hundeholderne følger regelverket. Vi har flere virkemidler vi kan bruke for å sikre at regelverket følges.

Ved brudd på regelverket kan vi blant annet:

- påpeke dyreholderens plikt til å følge regelverket
- gi pålegg og forbud som sikrer at regelverket følges
- ilegge tvangsmulkt for å tvinge dyreholderen til å gjennomføre pålegg eller forbud
- ta dyr i midlertidig forvaring
- ilegge overtredelsesgebyr
- ilegge forbud mot aktiviteter etter dyrevelferdsloven, f.eks. forbud mot å eie, stelle eller ha ansvar for dyr
- melde dyreholderen til politiet

Vi har som målsetting å bruke virkemidlene aktivt og tydelig for å sikre at regelverket følges. Det er også en målsetting at vi skal bruke mest mulig like virkemidler i tilnærmet like saker.

Bruken av virkemidler skal være proporsjonal og forholdsmessig. Det vil si at det ikke skal brukes strengere eller mer inngripende virkemidler enn det som er nødvendig for å oppnå at regelverket følges. Virkemidlene må også være egnet til å oppnå formålet med regelverket.

Dersom bruk av mindre inngripende virkemidler ikke fører til at brudd på regelverket rettes opp, vil vi bruke strengere virkemidler for å få forholdene rettet.

Hvilke virkemidler brukte vi i prosjektet?

I prosjektet har vi først og fremst brukt virkemidlene påpeking av plikt og varsel om vedtak. Noen ganger har vi fattet vedtak uten å varsle på forhånd, fordi regelbruddet har vært så alvorlig for dyrevelferden at feilen måtte rettes umiddelbart. Disse virkemidlene er beskrevet nærmere i kapittel 1.

⁴ Veileder for hold av hund utendørs (Mattilsynet 2005).

⁵ Tilsynsveileder hund (Mattilsynet 2014).

⁶ Lov 10.februar.1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker

⁷ Veileder i offentlige saksbehandlingsregler, (Mattilsynet 01.07.2005, revidert, desember 2011)

⁸ Virkemiddelbruk ved tilsyn – retningslinje (Mattilsynet 2013/140993, sist endret 28.10.2014)

I tre hundehold førte brudd på mange eller alle sjekkpunktene, i tillegg til lang historikk, til at hunder ble tatt i midlertidig forvaring, eller at hundeholdet ble avviklet.

Forbud mot aktiviteter og politianmeldelse har ikke blitt benyttet i forbindelse med prosjektet. Dersom du ønsker mer informasjon om Mattilsynets reaksjonsformer og virkemidler ved brudd på dyrevelferdsregelverket, finnes dette på våre nettsider.⁹

Kapittel 4.6 Materiale og metode

Vi førte tilsyn med hunder som har sin primære oppholdsplass ute

Vi har prioritert å føre tilsyn med trekkhundehold, men der det var hensiktsmessig ut fra en risikovurdering, ble også andre typer hundehold inkludert. Prosjektgruppa vurderte at det var behov for å se på alle typer utendørs hundehold, fordi behovene for beskyttelse mot klimatiske forhold, aktivisering, stell og tilsyn er likt for alle.

Det er ikke krav om å registrere hundehold i Norge, slik som det er for produksjonsdyr. Mattilsynet har derfor ingen oversikt over hvilke hundehold som finnes. Lokalkunnskapen til inspektørene, kontakt med lokale hundemiljøer og bekymringsmeldinger er eksempler på hvordan vi fikk kjennskap til aktuelle hundehold. Hundehold vi førte tilsyn med, ble så plukket ut på bakgrunn av kriteriene gitt ovenfor.

Det ble ført tilsyn med 453 dyrehundehold, det vil si en måloppnåelse på 75 %. Mattilsynet har fått strammere økonomiske rammer de siste årene, og det gjøres vurderinger både regionalt og lokalt av hvilke tilsynsområder som skal prioriteres. Med dette bakteppet er prosjektgruppa fornøyd med måloppnåelsen.

Inspektørene fikk opplæring før tilsynsperioden startet

Alle inspektørene som skulle gjennomføre tilsyn, deltok på en opplæringssamling i forkant av tilsynsperioden. På samlingen fikk vi høre et innlegg fra Cathinka Kjelstrup fra Norsk Sau og Geit, om oppstalling av gjeterhunder. Vi fikk også et innlegg fra Arild Jøssund, sjefsveterinær for Finnmarksløpet og Femundsløpet, om oppstalling og velferd for trekkhunder. Deretter gikk vi gjennom hvert enkelt sjekkpunkt. Inspektørene fikk en innføring i hvordan vi skulle vurdere sjekkpunktene, hvordan vi skulle følge opp regelbrudd, og hvilken hjemmel i regelverket vi skulle bruke. Inspektørene fikk også tilgang til et eget internt veiledningsmaterieell som var laget til prosjektet.

Gjennomføring av tilsyn

Tilsynsperioden var fra januar 2018 til og med april 2019. Ved starten av tilsynsperioden ble det sendt ut informasjon om prosjektet og veiledning om utendørs hundehold til de ulike interesseorganisasjonene. Inspektørene kunne selv velge når i tilsynsperioden de ulike hundeholdene skulle besøkes. Det ble gjort flest tilsyn i vintersesongene.

Tilsynene skulle helst være uvarslet, eller varslet så kort tid i forveien som mulig. Dersom hundeholderen ble varslet 30 minutter eller mer før tilsynet, regnes det som varslet. Omtrent 42 % av tilsynene i prosjektet var forhåndsvarslet. Hundehold er som oftest en hobby, og utendørs hundehold er ofte avsidesliggende plassert. For å treffe eier hjemme på dagtid, var det i endel tilfeller nødvendig å avtale et besøk på forhånd.

---

⁹https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/mattilsynets_reaksjonsformer_og_virkemidler_ved_brudd_paa_dyrevelferdsloven.2533

På tilsyn ble det lagt vekt på tilsyn og stell, oppstalling og aktivisering

I hvert hundehold ble til sammen ti sjekkpunkter kontrollert.

Tilsyn og stell ble vurdert i fem sjekkpunkter:

Det ble sjekket om hundene fikk nok mat og vann, og om hygiene omkring fôring og vanning var god nok. Hundeholderens tilsyn med hunden ble vurdert og dreide seg om at dyreholderen hadde rutiner for å oppdage og følge opp sykdommer og skader.

Sjekkpunktet *Hunder med spesielle behov* dreide seg om at enkelthunder med behov utover det normale, får dekket disse. Det ble også sjekket om hundeholderen hadde rutiner for å forebygge smitte av sykdom og parasitter.

Hundenes oppstillingsforhold ble vurdert i tre sjekkpunkter:

Sjekkpunktet *Hundehus /oppholdsrom* la vekt på om hunden var egnet til oppholdsplassen den ble tilbudt. Vi vurderte også om hunden hadde en komfortabel liggeplass.

Oppstillingsform og areal var et eget sjekkpunkt som vurderte om hunden hadde nok areal å bevege seg på når den sto oppstallet. *Uteområdet* handlet om at omgivelsene til hunden skulle være trygge, rene og trivelige.

Aktivisering av hundene var delt i to sjekkpunkter:

Det ble vurdert om hunden fikk nok mosjon og stimulerende aktiviteter. Det ble også vurdert om hunden fikk nok sosial kontakt, og om valper og unge hunder fikk tilstrekkelig sosialisering

Veiledning er viktig for å skape forståelse for regelverket

Vi veileder for å øke hundeholderens kunnskap om regelverket. Ved å veilede om hundenes behov kan vi også skape forståelse for hvorfor regelverket er som det er. Veiledning kan motivere hundeholderen til å gjøre endringer som er til det beste for hundene. I prosjektet la vi stor vekt på å veilede hundeholderne. I forbindelse med dette laget vi et faktaark som beskriver noen av de behovene en hund som bor ute har. Dette kunne inspektørene dele ut på tilsyn.

I starten av tilsynsperioden publiserte vi informasjon om prosjektet og hva Mattilsynet vurderer skal til for at en hund som bor ute skal ha det bra, på interesseorganisasjonenes nettsider.

Tilsynsrapport

Etter hvert tilsyn skulle inspektørene registrere funn i Mattilsynets tilsynsverktøy MATS og skrive en tilsynsrapport som skulle sendes til hundeholderen. Eventuelle regelbrudd skulle følges opp med virkemiddelbruk i tråd med Mattilsynets retningslinjer og veiledningsmateriell. Videre oppfølging av hvert enkelt hundehold har ikke vært vektlagt i prosjektet, selv om inspektørene har fulgt opp hundeholdene på vanlig måte.

Sluttrapport og evalueringsrapport

Da tilsynsperioden var ferdig, ble alt datamaterialet hentet ut fra Mattilsynets tilsynsverktøy, MATS. Datamaterialet har blitt bearbeidet og danner grunnlaget for funnene i denne sluttrapporten.

Prosjektgruppa skal også skrive en intern evalueringsrapport, slik at Mattilsynet kan dra nytte av kunnskapen prosjektgruppa har samlet gjennom prosjektperioden. Inspektørene har svart på en spørreundersøkelse, og data fra denne vil bli inkludert i evalueringsrapporten.

Kapittel 5 Referanser

Artikler det refereres til i teksten

Brambell, Roger (1965), Report of the Technical Committee to Enquire Into the Welfare of Animals Kept Under Intensive Livestock Husbandry Systems, Cmd. (Great Britain. Parliament), H.M. Stationery Office, pp. 1–84

Vitenskapskomiteen for mat og miljø, Rapport 2017: 8 *Velferd for sledehunder og hunder som bor ute.*

Annen relevant litteratur

Norges Hundekjørerforbund «*Retningslinjer for ansvarlig hold av trekkhunder*»

Norsk Kennel Klub «*Etiske retningslinjer for hold og trening av hund*»

Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Inger Helen Stensvik og Cecilie M. Mejdell, 2011

Hofman, Julia (2014), «*Utformning av hundkojor för utelevande draghundar – en kvalitativ intervjustudie*»

Regelverk og veiledere

Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd

Veileder for hold av hund utendørs (Mattilsynet 2005)

Tilsynsveileder for hund (Mattilsynet 2014)

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker

Veileder i offentlige saksbehandlingsregler, (Mattilsynet 01.07.2005, revidert 2011)

Virkemiddelbruk ved tilsyn - retningslinje (Mattilsynet 2013/140993, sist endret 28.10.2014)

Vedlegg

Veileder for hold av hund utendørs

Veilederen representerer Mattilsynets vurdering av hvordan utendørs hundehold bør være for å oppfylle dyrevelferdsloven § 3 og lovens særskilte bestemmelser. Med utendørs hundehold forstås at hunder oppstalles utendørs hele døgnet uten tilgang til oppvarmet oppholdsrom.

Retningslinjene skal bidra til harmonisering av Mattilsynets skjønn når utendørs hundehold skal vurderes etter dyrevernsloven.

1. GENERELLE NORMER

1.1 Utendørs hundehold skal tilrettelegges slik at hunders velferd ivaretas, og hunder skal beskyttes mot fare for unødig påkjenninger og belastninger (jf. dyrevelferdsloven § 3).

1.2 Eier og andre personer med ansvar for hund skal ha nødvendig kunnskap om hunders fysiske og psykiske behov og den aktuelle driftsformen.

1.3 Hunder skal bare oppstalles ute om vinteren hvis de er egnet for det. Hunder bør venns gradvis til kaldt klima, og ikke oppstalles ute om vinteren hvis ikke slik tilvenning har skjedd.

Følgende hunder anses som egnet for oppstalling ute om vinteren:

1. Renrasede polarhunder og andre raser/blandinger med full vinterpels, dvs. velutviklet og tett underpels og vannavstøtende dekkhår, samt tett pels under/bak bog, på bryst, mage, forhud og pung.

2. Hunder med pels som beskrevet under punkt 1, men som ikke har full vinterpels på et eller flere av stedene under/bak bog, på bryst, mage, forhud og pung. Hunder som faller under punkt 2, bør ha isolert hundehus.

Tisper med valper, valper under 6 måneder og valper over 6 måneder som ikke har utviklet full vinterpels anses ikke som egnet for utendørs oppstalling om vinteren.

1.4 Hunder som oppstalles utendørs skal være tilstrekkelig sosialisert til å forebygge unødig stress og angst i omgang med mennesker. Valper bør sosialiseres ved regelmessig, positiv kontakt med mennesker, og sosialiseringen bør påbegynnes før 8 ukers alder.

1.5 Hunder som holdes i hundegård eller oppbundet skal ha mulighet for fysisk utfoldelse i form av å løpe fritt på et større område og/eller i treningssammenheng flere ganger i uken, helst daglig.

2. DRIFTSMÅTE OG OPPSTALLINGSSYSTEM

2.1 Driftsmåte og oppstallingssystem må sikre hunder god mulighet for bevegelse, mosjon og normal atferd uten unødig frykt og stress.

2.2 Oppstallingen skal være utformet slik at hunder ikke påføres eller påfører seg selv skade. Oppstallingssystemet skal være rømningssikkert.

2.3 Grunnen på oppstallingsområdet bør være tilstrekkelig drenert og opparbeidet slik at hunder sikres god hygiene og trivsel. Toppdekke bør være grus, sand eller tilsvarende drenerende materiale. Hunder bør ikke stå på netting eller liknende drenerende gulv.

2.4 Alle hunder som oppstalles ute skal ha tilgang til hundehus eller oppholdsrom som er vanntett og vindtett. Ved behov skal huset/oppholdsrommet også være isolert. Hver hund bør ha sin egen, avskjermede liggeplass i hundehuset/oppholdsrommet.

2.5 Hundehuset/liggeplassen skal minst være så stort at hunden kan stå oppreist, snu seg rundt, og ligge i en naturlig stilling. Hundehus bør være konstruert slik at det er lett å gjøre rent, og bør være hevet opp fra bakken for å lette renhold og hindre fukt. Hunden bør ha egnet liggeunderlag i hundehuset/liggeplassen. Underlaget bør skiftes ved behov, og alltid når det er vått.

2.6 Tisper med ikke-avvente valper skal ha felles hundehus/oppholdsrom som minst er stort nok til at alle kan ligge samtidig i en naturlig stilling.

2.7 Alle hunder skal ha tilgang på skygge i varmt vær.

2.8 Den som har hunder oppstallet ute bør ha mulighet for å ta disse inn i oppvarmet rom hvis situasjonen tilsier at det er nødvendig.

2.9 Det bør være tilgang på varmt og kaldt vann i tilknytning til oppstallingsområdet.

3. HUNDEGÅRD

3.1 Ved oppstalling i hundegård skal hver hund tilbys et miljø som gir god velferd ut fra individuelle behov. Hundegården skal gi mulighet for fri bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. En hundegård på 12 m² vil normalt dekke arealbehovet for en hund. Dette vil imidlertid være avhengig av mosjon og stimulerende aktiviteter som hunden ellers måtte tilbys i løpet av døgnet. Hvis flere hunder deler hundegård bør arealet på hundegården økes slik at alle har mulighet til fri bevegelse, hvile og annen naturlig adferd samtidig.

3.2 Dersom hunder deler hundegård, er det eiers ansvar å påse at ingen av hunder utsettes for unødige belastninger i form av skade, frykt og stress som følge av dette. Det bør ikke være mer enn fire voksne hunder sammen i en hundegård uten tilsyn.

3.3 Tisper med valper bør ha egen hundegård. Denne hundegården bør være utformet slik at valpene ikke kan komme seg ut eller skade seg, og slik at den er lett å holde ren.

4. OPPBINDING

Oppstalling av hunder gjennom oppbinding gir særlige utfordringer ift. etterlevelse av Dyrevelferdsloven § 23 om å gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Slik oppstalling er fremdeles vanlig, særlig i trekkhundmiljøer. Oppbinding i store deler av døgnet bør ikke forekomme annet enn i hundehold av en viss størrelse, og hvor hundene trenes/aktiviseres ofte.

4.1 Hunder bør til enhver tid ha minst 12 m² å bevege seg på når de står oppbundet i kjetting. Dette innebærer at en hund som kan bevege seg i full sirkel rundt oppbindingspunkt må ha minst 2 meter lengde på kjettingen.

4.2 Oppbinding i kjetting skal være slik at kjettingen ikke kan forkortes som resultat av hundens aktivitet, og slik at hunden ikke kan skade seg selv eller andre hunder. Hunder skal

ikke stå oppbundet i kjetting i strupehalsbånd eller kjettinghalsbånd. Varig oppbinding av flere hunder på samme kjetting (langkjetting) er ikke akseptabelt.

4.3 Hunder som står oppbundet i kjetting bør være koblet fra kjettingen flere ganger ukentlig og til sammen minst 10 timer per uke.

4.4 Det er ikke akseptabelt å holde tisper med ikke-avvente valper og valper under 6 måneders alder oppbundet. Tilvenning til oppbinding bør skje gradvis.

5. TILSYN OG STELL

5.1 Eier eller annen med ansvar for hund plikter å sørge for at hunder får godt tilsyn og stell jf dyrevelferdsloven § 24. Hunder bør ha regelmessig tilsyn, minimum to ganger i døgnet. Syke og skadde hunder, drektige tisper og valper bør ha tilsyn etter behov, flere ganger daglig.

5.2 Hunder skal ha nok og godt fôr og vann, tilpasset den enkelte hunds behov. Hunder bør gis vann minimum to ganger i døgnet. Fôring bør skje minimum en gang i døgnet. Hver hund bør få fôret i egen matskål.

5.3 Eier eller annen med ansvar for hund skal sørge for at syke eller skadde dyr får behandling eller blir avlivet hvis nødvendig. (jf dyrevelferdsloven § 24 første led b)). Førstehjelpsutstyr og mulighet for å kontakte veterinær bør være lett tilgjengelig. 5.4 Eier eller annen med ansvar for hund bør gjennomføre behandling mot parasitter og anbefalt vaksinasjonsprogram, og føre oversikt over behandling av hunder.

5.5 Eier eller annen med ansvar for hund bør utføre regelmessige helsekontroller av hver hund og gjennomføre det helsearbeid som er nødvendig, herunder tannstell, klostell og rengjøring av hunden.

5.6 Avføring bør fjernes daglig.

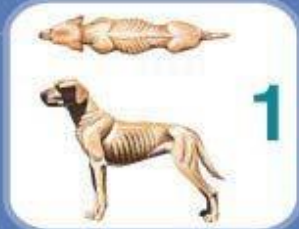

5.7 Gjerder, kjettinger og hundehus bør sjekkes regelmessig. Nødvendige reparasjoner, rengjøring eller lignende bør utføres snarest mulig.

Holdvurderingsskjema

BODY CONDITION SYSTEM

TOO THIN	1	Ribs, lumbar vertebrae, pelvic bones and all bony prominences evident from a distance. No discernible body fat. Obvious loss of muscle mass.	
	2	Ribs, lumbar vertebrae and pelvic bones easily visible. No palpable fat. Some evidence of other bony prominence. Minimal loss of muscle mass.	
	3	Ribs easily palpated and may be visible with no palpable fat. Tops of lumbar vertebrae visible. Pelvic bones becoming prominent. Obvious waist and abdominal tuck.	
IDEAL	4	Ribs easily palpable, with minimal fat covering. Waist easily noted, viewed from above. Abdominal tuck evident.	
	5	Ribs palpable without excess fat covering. Waist observed behind ribs when viewed from above. Abdomen tucked up when viewed from side.	
TOO HEAVY	6	Ribs palpable with slight excess fat covering. Waist is discernible viewed from above but is not prominent. Abdominal tuck apparent.	
	7	Ribs palpable with difficulty; heavy fat cover. Noticeable fat deposits over lumbar area and base of tail. Waist absent or barely visible. Abdominal tuck may be present.	
	8	Ribs not palpable under very heavy fat cover, or palpable only with significant pressure. Heavy fat deposits over lumbar area and base of tail. Waist absent. No abdominal tuck. Obvious abdominal distention may be present.	
	9	Massive fat deposits over thorax, spine and base of tail. Waist and abdominal tuck absent. Fat deposits on neck and limbs. Obvious abdominal distention.	
	7		
	9		

The BODY CONDITION SYSTEM was developed at the Nestlé Purina Fat Care Center and has been validated as documented in the following publications:

Mawby D, Bariges JW, Moyers T, et. al. Comparison of body fat estimates by dual-energy x-ray absorptiometry and deuterium oxide dilution in client owned dogs. *Compendium* 2001; 23 (9A): 70

Lafontaine DP. Development and Validation of a Body Condition Score System for Dogs. *Canine Practice* July/August 1997; 22:10-15

Keady, et. al. Effects of Diet Restriction on Life Span and Age-Related Changes in Dogs. *JAVMA* 2002; 220:1315-1320

Call 1-800-222-VETS (8387), weekdays, 8:00 a.m. to 4:30 p.m. CT

Faktaark

Hvordan sørge for god velferd for hunder som bor ute?

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Foto: Petter Jøhansen

I 2018 gjennomfører Mattilsynet et nasjonalt tilsynsprosjekt for å sjekke om hunder som bor ute har det godt. Her får du vite mer om hva vi spesielt vil se på under tilsynsbesøket.

Er hunden egnet til å bo ute, og har den et godt nok hundehus?

Hunder med dårlig pels vil fryse dersom de holdes ute om vinteren. Dette er ikke god dyrevelferd. For at hunden skal være egnet til å bo ute om vinteren, må den ha velutviklet og tett underpels og vannavstøtende dekkhår, samt tett pels under og bak bogen, på brystet, magen, forhuden og pungen.

Tisper med valper, valper under 6 måneder og valper over 6 måneder som ikke har utviklet full vinterpels, er ikke egnet til å bo ute om vinteren. Det kan også være andre forhold som gjør at hunder ikke kan holdes ute, selv om de har riktig type pels.

For eksempel kan syke, skadde og gamle hunder ha behov for å holdes i oppvarmet rom.

Hunder som ikke er egnet til å bo ute når det er kaldt, må ha tilgang på oppvarmet rom.

For at hunden skal kunne hvile, holde varmen og trives er det også viktig at den har tilgang til et godt hundehus med tørr, ren og myk liggeplass. Dette gjelder hele året. Hundehuset bør være isolert. Halm, treull og høy kan være egnede materialer med isolerende og absorberende egenskaper, forutsatt at hunden har tilstrekkelig pels og hold. Teppe, madrass eller liknende kan også brukes.

Får hunden nok vann?

Hunden trenger mellom 5 og 10 dl vann per 10 kilo kroppsvekt per dag. Behovet avhenger blant annet av klimaet, hvor mye hunden trenes og hva den spiser.

Hunden bør ha tilgang til drikkevann døgnet rundt. Når det er så kaldt at vannet fryser, må den få vann minst to ganger i døgnet.

Følger du med på hundens hold?

Hundens hold og muskelfylde sier mye om hvordan den føres og trenes. Vurdering av hold og muskelsetting gjøres ved fysisk å kjenne på hunden, bl.a. over skulderbladene, ribbena, lenden og korsryggen.

En frisk hund ligger ideelt sett på 4-5 av 9 holdpoeng, der 1 er avmagret og 9 er svært overvektig.

Beskyttes hunden godt nok mot sykdom, skade og smitte?

Du har ansvar for hundens helse og velferd. Skader og sykdom skal du kunne oppdage gjennom det daglige stellet. I tillegg er det viktig å ta en grundigere sjekk av øyne, ører, tenner, pels, poter og klør hver uke. Du bør også kontrollere hundens hold hver uke.

Vær oppmerksom på at tannskader som oftest er smertefulle og bør følges opp av veterinær.

Vaksinering og parasittbehandling er viktig for å forebygge sykdom hos hunden. Spesielt i store hundehold, er smittepresset stort.

Får hunden nok aktivisering og mosjon?

Hunder har behov for stimulerende aktiviteter og nok mosjon for å trives. Å løpe løs på et egnet område, gå tur, trening (trekk, jakt, gjeting), oppleve nye miljøer, sosial omgang med andre hunder, lydighetstrening, søke etter godbiter, gnage på kjøttbein eller være inne i bolig sammen med folk, er eksempler på stimulerende aktiviteter.

Hunder som holdes i hundegård eller står oppbundet skal ha mulighet for å løpe fritt på et større område og/eller i treningssammenheng flere ganger i uken, helst daglig.

Hunder som står oppbundet, skal kobles fra oppbindingen i minst 10 timer per uke, fordelt på flere ganger i uka.

Kravet om daglig aktivisering gjelder hele året, ikke bare i treningssesongen for trekkhunder og under jakt sesongen for jakthunder. Om sommeren kan høye temperaturer gjøre at aktiviseringen av hunden må skje tidlig eller seint på dagen, og man kan legge inn bading på turen.

For mer informasjon

Ta kontakt med ditt lokale Mattilsyn på telefon 22 40 00 00.